

SLOVENSKA POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE

Rektor: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA

Dekan: doc. Ing. Karol Kalúz, CSc.

RIEŠENIE ZELENÉ VYBRANÝCH PRIESTOROV OBCE VÝČAPY – OPATOVCE

Diplomová práca

Katedra záhradnej a krajinnej architektúry
Vedúci katedry: Prof. Ing. Ľubica Feriancová, PhD.

Vedúci práce: Ing. Roman Flóriš, PhD.

Branislav Kováč

Nitra 2010

SLOVENSKA POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE

FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA

Katedra záhradnej a krajinnej architektúry

Akademický rok: 2009 / 2010

ZADAVACÍ PROTOKOL DIPLOMOVEJ PRÁCE

Študent: Branislav Kováč

Študijný odbor: Záhradná a krajinná architektúra

Študijná špecializácia: Obnova vidieka

V zmysle 3 časti, čl. 21 Študijného poriadku FZKI SPU v Nitre z roku 2004 Vám zadávam tému diplomovej práce:

RIEŠENIE ZELENÉ VYBRANÝCH PRIESTOROV OBCE VÝČAPY – OPATOVCE

Cieľ práce:

- 1.) Zhodnotenie kompozično-priestorovej analýzy, súčasnej sadovnickej úpravy jednotlivých plôch, zhodnotenie funkčných plôch a technickej vybavenosti obce.
- 2.) Vypracovanie samostatného sadovnícko-architektonického návrhu resp. riešenia vybraných plôch na základe terénneho prieskumu, analyzovania využiteľnosti jednotlivých plôch, frekvenciu pohybu a návštevnosti pričom dbáme o zachovanie charakteru vidieckeho prostredia.
- 3.) Zdokumentovanie diplomovej práce výkresovo, tabuľkovo a fotograficky.

Rámcová metodika práce: Vidiek je, alebo by mal byť pýchou každej krajiny. Je jej neoddeliteľnou súčasťou a zaberá jej rozsiahlu časť. Je akou si spomienkou na niečo dávne a minulé. Dnes by mal byť plný tradícií a odkazov našich predkov. Srdcom vidieka sú centrálné priestory, námestia. Sú odrazom dediny a sústreďuje sa v nich rušný život obce. Niektoré námestia si zachovali svoju tvár minulosti, iné sú poznačené mestom. Účelom práce je zhodnotiť súčasný stav centrálnych plôch obce Výčapy Opatovce a navrhnúť štrukturálne prvky zelene a technickej vybavenosti v záujme zlepšenia jej sociálnej, obytnej ako i estetickkej kvality.

Literatúra:

- Supuka, J. 2000 Ekológia urbanizovaného prostredia. Zvolen: TU, 2000, 223 s.
- Supuka, J., Feriancová Ľ., Jančura P 2004. Krajinárska tvorba. Nitra: VES SPU, 2004. 256 s.
- Sýkora, J. 1998. Venkovský prostor. Praha: vydavatelství ČVUT, 1998. 156 s.

Vedúci diplomovej práce: Ing. Roman Flóriš, PhD.

Konzultant diplomovej práce:

Dátum odovzdania diplomovej práce: 5 / 2010

Harmonogram postupu práce:

• Príprava metodiky	T:	X / 2006
• Literárny rešerš	T:	XI / 2006
• Vlastné riešenie	T:	X / 2007
• Spracovanie výsledkov	T:	XI / 2008
• Spracovanie DP	T:	XII / 2009

Dátum odovzdania diplomovej práce : Máj 2010

Vedúci katedry
Prof. Ing. Ľubica Feriancová, PhD.

Dekan
doc. Ing. Karol Kalúz, CSc.

ABSTRAKT :

Vidiek – klenotnica ľudovej architektúry a tradícií, inšpirácií, ľudovej múdrosti a bohatstva nášho národa, tradície v poľnohospodárskej a remeselníckej výrobe, kultúra vidieckej krajiny, to sú najviac oceňované vlastnosti slovenského vidieka. Sú to charakteristiky vychádzajúce z poznania histórie a poslania vidieka v tomto najširšom význame slova, teda poznania jeho materiálnych, sociálnych a duchovných hodnôt. Vidiek Slovenska to sú predovšetkým špecifiká v uplatňovaní životného spôsobu a určitý konvergentný ideál z pohľadu filozofie trvalej udržateľnosti vidieka.

Diplomová práca sa venuje verejnými priestranstvami vidieckeho sídla Výčapy – Opatovce. Konkrétne sú to vybrané časti obce – centrálny park, zdravotné centrum a bytové domy. Na základe funkčno-priestorovej analýzy, zhodnotenia súčasného stavu parkových úprav vybraných areálov a potrieb občanov sme vytvorili sadovnícko-architektonický návrh, v ktorom ponúkame možnosť výsadby a zatraktívnenie vybraných priestranstiev. Mojim cieľom bolo vytvoriť nielen reprezentatívne centrálny priestor, ale aj priestor pre oddych, zaujímavé a podnetné miesto, prostredníctvom zelene spríjemniť prostredie pre pasívnu rekreáciu a oddych.

Kľúčové slová : vidiek, zeleň, centrálny priestor, program obnovy dediny (POD), tradície.

ABSTRACT:

Countryside - treasury of folk architecture and traditions, inspirations, folk wisdom and wealth of our nation, tradition in handicraft and agricultural production, rural culture these are the country's most valued properties of Slovak countryside.

They are based on the characteristics of knowledge of history and mission of this rural broadest sense of the word, that knowledge of its physical, social and spiritual values. Countryside in Slovakia is mainly specific application environment and how the ideal of a convergence in terms of philosophy of sustainability development.

This thesis deals with the public spaces of the rural location Výčapy – Opatovce. Specifically, there are places in the central part of village - the central park, health centre and the planting around the new building. Based on the functional-spatial analysis to assess the current status of parking arrangements of selected sites and the needs of citizens, we created orchard and architectural design, which offer other alternative of planting to glamorise selected places.

Our goal was to create not only representative central area, but also a space for relaxation, through the green and pleasant environment for passive recreation and relaxation.

Keywords: rural, green, central area, village reconstruction program (POD) traditions.

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Podpísaný Branislav Kováč vyhlasujem, že predloženú diplomovú prácu na tému „Riešenie zelene vybraných priestorov obce Výčapy – Opatovce“ som vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a pod odborným vedením Ing. Romana Flóriša, Phd.

V Nitre 21. Mája. 2010

Podpis autora diplomovej
práce

POĎAKOVANIE

Touto cestou vyslovujem poďakovanie vedúcemu diplomovej práce Ing. Romanovi Flórišovi, Phd. za poskytnutú pomoc, povzbudenie, cenné rady a pripomienky, ktoré mi počas spracovania diplomovej práce poskytoval.

Moje poďakovanie patrí tiež rodine, ktorá mala pre mňa pochopenie, trpezlivosť a podporovala ma v štúdiu.

V Nitre 21. Mája. 2010

Podpis autora
diplomovej práce

Obsah

ÚVOD	10
1 Prehľad o Súčasnóm stave riešenej problematiky	11
1.1 <i>Pojem vidiek.....</i>	11
1.1.1 Historický vývoj vidieckych sídiel na Slovensku.....	11
1.1.2 Poloha a sídelné podmienky vidieckych sídiel	13
1.1.3 Typológia vidieckych sídiel	14
1.1.4 Pôdorysno- genetická klasifikácia vidieckych sídiel.....	15
1.1.5 Funkcie vidieka	16
1.2 <i>Centrálné priestory vidieka .....</i>	17
1.2.1 Charakteristika centrálnych priestorov.....	17
1.2.2 Urbanistické znaky centrálnych priestorov dedín	18
1.2.3 Občianska vybavenosť vidieckeho sídla	18
1.3 <i>Zeleň vidieckych sídiel .....</i>	20
1.3.1 Funkcie a význam zelene.....	20
1.3.2 Funkčné Členenie zelene.....	21
1.3.3 Zeleň centrálnych priestorov vidieckych sídiel a ich úprava	24
1.4 <i>Súčasný problémy slovenských vidieckych sídiel .....</i>	25
1.4.1 Vývojové problémy vidieckych sídiel	25
1.4.2 Súčasný vidieka.....	26
1.4.3 Sociálno-ekonomické problémy vidieka	28
1.4.4 Enviromentálne problémy vidieckych sídiel	29
1.5 <i>Budúcnosť vidieka .....</i>	31
1.5.1 Rozvoj vidieka	31
1.5.2 Politika rozvoja vidieka na Slovensku	32
1.5.3 Podpora rozvoja vidieka na Slovensku.....	33
1.5.4 Program podpory zamestnanosti na vidieku	35
1.5.5 Regionálna politika	35
1.6 <i>Program obnovy dediny (POD) .....</i>	36
1.6.1 Vznik POD	37
1.6.2 Definovanie pojmu POD.....	38
1.7 <i>Základná terminológia .....</i>	40
1.8 <i>Organizačné zabezpečenie .....</i>	41
1.8.1 Financovanie potrieb obce	42
2 Ciele a predmet.....	43
3 Materiál a metódy	44
3.1 <i>Materiál k vypracovaniu diplomovej práce .....</i>	44
3.2 <i>Metodika spracovania diplomovej práce .....</i>	44
3.3 <i>Metodický postup inventarizácie drevín .....</i>	44
3.3.1 Zameranie drevín.....	44
3.3.2 Inventarizácia drevín.....	45
3.3.3 Sadovnícka hodnota drevín.....	45
3.3.4 Spoločenská hodnota drevín	47
3.3.5 Zdravotný stav	49
3.3.6 Návrh spôsobu ošetrovania	50
3.4 <i>CHARAKTERISTIKA OBCE .....</i>	51

3.4.1	Lokalizácia obce	51
3.4.2	Klimatické charakteristiky	51
3.4.3	Hydrologické pomery	51
3.4.4	Reliéf riešeného územia	52
3.4.5	Geologicko-geomorfologické podmienky	52
3.4.6	Pedologické pomery	52
3.4.7	Rastlinstvo	52
3.4.8	História	54
3.4.9	Súčasnosť obce	57
4	VÝSledky práce	61
4.1	<i>Zdravotné centrum Výčapy – Opatovce</i>	61
4.1.1	Súčasný stav	61
4.1.2	Návrh riešeného územia	61
4.2	<i>Centrálny park Výčapy - Opatovce</i>	62
4.2.1	Súčasný stav	62
4.2.2	Návrh riešeného územia	62
4.3	<i>Bytové domy</i>	63
4.3.1	Súčasný stav	63
4.3.2	Návrh riešeného územia	63
5	Diskusia	64
6	Záver	65
7	Použitá literatúra	66
8	Prílohy	68

ÚVOD

V súčasnosti sa dediny a menšie mestečká stávajú módou a vzorom predstáv o príjemnom bývaní a oddychu. Väčšina dovolení, alebo aspoň víkendových dní smeruje na vidiek, ktorý sa spája s prírodou, tichom a samotou. Človek inštinktívne cíti potrebu oddýchnuť si od miesta každodenného stresu, hľadá protipól mesta – priestor, ktorý mu poskytuje možnosť aspoň na chvíľu zmeniť uponáhľaný životný štýl.

Je veľmi neurčitá predstava o tom, čo si vlastne pod pojmom vidiek predstavujeme. Existuje viac názorov, ktoré by sa dali zovšeobecniť do podoby, že vidiek je vlastne priestor, kde stále prevažuje voľná krajina, kde sú väčšie možnosti rozvoja, kde ešte existujú menšie sídelné súbory s podstatne menšou hustotou osídlenia, menšou mierou rozvoja technickej infraštruktúry a služieb.

Mesto vidí vo vidieku zdroj obnovenia síl, poskytnutia morálnej očisty a inšpirácie pri hľadaní zásad zdravého spôsobu života. Lákajú nás fenomény dediny ako pohostinnosť, menšia kriminalita, nevyhnutnosť vzájomnej pomoci a podobne. Ďalšími lákadlami sú predovšetkým spätosť s prírodou, závislosti od ročných prírodných cyklov a s tým súvisiaci životný rytmus, kresťanský princíp striedania práce, oddychu, zábavy a pôstu, životná múdrosť obsiahnutá v prísloviach a porekadlách, znalosť prírodných zákonitostí a pod.. (Martonková, 2003).

Je našou povinnosťou aj s čírej úcty chrániť najvernejšie záznamy našich predkov, ale aj preto aby sme ich lepšie pochopili a aby aj nás raz pochopili s úctou naši nasledovníci. Človek bez úcty k tradícii je ako strom bez koreňov, najmenší nápor ho ľahko vytrhne z podstaty. Ten, kto neopatrjuje korene stromu, nemôže s pokojným svedomím čakať na prívally a búrky...

Problematikou zelene a jej obnovy sa zaoberá aj táto diplomová práca. Predkladáme sadovnícko-architektonický návrh, kde sa kompozičný zámer snaží čo najviac prispôbiť charakteru vidieckeho sídla, potrieb tunajších obyvateľov a vhodnou drevinovou výsadbou čo najviac zatraktívniť centrálny priestor obce.

1 PREHĽAD O SUČASNOM STAVE RIŠENEJ PROBLEMATIKY

1.1 Pojem vidiek

Vidiek je multifunkčný priestor poskytujúci množstvo úžitkov významných pre celú spoločnosť. Ako priestor poskytujúci množstvo úžitkov významných pre celú spoločnosť. Ako priestor pre bývanie a ekonomické aktivity, vytvára podmienky pre poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybárstvo, remeslá a živnosti, priemysel a podmienky poskytujúce služby. Je akýmsi vyrovnávacím protipólom nevyhnutným na udržanie enviromentálnej rovnováhy, pre ochranu prírodných zdrojov nevyhnutných pre život a pre udržanie jeho genetickej rozmanitosti. Vďaka udržiavanej krajine a jej mnohotvárnosti ponúka vidiek ideálne možnosti relaxácie a oddychu. Modernú spoločnosť obohacuje zachovávanie tradícií a kultúrneho dedičstva. Viditeľným dôkazom toho sú typické regionálne oblasti, ktoré majú vlastné dediny (Haraj, 1996).

Feriancová (2005) dodáva, že vidiek je miestom, kde sa nachádza väčšina poľnohospodárskej výroby zásobujúcej potravinami, surovinami, súčasne poskytuje priestor pre spracovanie a skladovanie nielen potravín, je prostredím pre rekreáciu obyvateľstva, je bydliskom veľkej časti populácie, je nositeľom posledných zvyškov zdravého, alebo zdravšieho prostredia (prírodné rezervácie, chránené oblasti, národné parky, vodné toky, lesy..).

Vidiecky priestor je pracovným prostredím štvrtiny ekonomicky aktívneho obyvateľstva, ktorý pracuje vo vidieckych sídlach v poľnohospodárstve, lesníctve, službách a miestnom priemysle. Vidiecky priestor je obytným prostredím polovice obyvateľstva. V posledných rokoch sa čoraz častejšie využíva vidiek ako životné prostredie obyvateľstva miest a možno predpokladať, že rekreačná funkcia vidieckeho priestoru sa bude rozvíjať v budúcnosti rýchlym tempom (Ziškova, 2004).

1.1.1 Historický vývoj vidieckych sídiel na Slovensku

Vznik sídiel je úzko spätý so vznikom civilizácie, ktorá sa spája s takou činnosťou človeka, keď prestáva využívať prirodzene vzniknuté nástroje, začína ich zdokonaľovať a kultivovať svojou prácou. Predcivilizačné obdobie sa odhaduje približne na 25 miliónov rokov, trvanie civilizácie asi na 12 tisíc rokov, ľudské sídla organizovaného typu asi 6-8 rokov

pred n. l. Prírodná potreba tvorby sídiel je podmienená zákonmi prírody, organizácie, regulácie a reprodukcie. Prirodzené potreby sídlenia človeka sa uspokojovali prírodným spôsobom a to na stanovištiach sezónnych, krátkodobých, alebo dlhodobých. Prírodná potreba tvorby sídiel je podmienená zákonmi prírody organizácie, regulácie a reprodukcie. Sídelný vývoj dedín a miest nemožno od seba odtrhnúť. Podľa najnovších výskumov prvé miesto vzniklo 6-8 tisíc rokov pred n. l. v Palestíne. Sídla vidieckeho (dedinského) typu sú rovnako založené na princípe deľby práce. Vo vidieckom sídle dominuje pastierstvo, lesníctvo, poľnohospodárska výroba, baníctvo a príbuzné remesla vyššieho typu, obchod a útvary spracovania a neskôr aj sociálnej sféry (kultúra, vzdelanie, umenie a pod.). Praveké osídlenie Slovenska sa začína v predposlednej dobe ľadovej a v poslednej medziľadovej dobe. Oveľa hustejšie bolo osídlenie v mladšej dobe kamennej a v dobe bronzovej. Ľudia v týchto dobách sa už zaoberali poľnohospodárstvom, a preto osadzovali najmä nížiny a nízke pahorkatiny v juhoslovenských kotlinách (Supuka, 2000).

Na začiatku historickej doby, v pred slovanskej fáze sa na území Slovenska postupne vystriedali kmene ilýrsko-panónske, Kelti, Dákovia a germánske kmene medzi ktoré sa primiešali Rimania aj Huni. Definitívne osídlenie nášho územia sa začína slovanským obdobím. Slovania sa tu usadili ešte pred Avarmi a ich potomkovia ostali trvalými obyvateľmi Slovenska. Budovali si hradiská, ktorých stopy sa našli na juhozápadnom a juhovýchodnom Slovensku, na Považí a v Turci. Začiatkom 10 storočia prichádzajú starí Uhri, ktorí zabrali na juhu dnešného Slovenska časti nížin juhoslovenských kotlin a neskôr prenikli do karpatských kotlin. Praveké kolonizácie i kolonizácie na začiatku historickej doby boli roľnícke, okrem kolonizácie keltských Kotinov, ktorí sa zaoberali aj spracovaním kovov (Plesník, 1974).

Veľká kolonizácia začala v 13 – 14 storočí po tatárskom vpáde. Vznikli vidiecke poľnohospodárske sídla v stoliciach Turiec, Orava, Liptov, Spiš, Šariš a Zemplín. Pokračovala banícka kolonizácia (Banská Štiavnica, Nová Baňa, Rožňava a i.). Horské oblasti Slovenska boli v 16-18. Storočí v čase tzv. Valašskej pastierskej kolonizácie, na ktorú neskôr nadviazala tzv. kopaničiarska kolonizácia (Plesník, 1989).

Od 16 do 19 storočia, keď dochádza k prerozdeleniu pôdy, sa stala základom hospodárenia na vidieku roľnícka usadlosť, ktorá okrem domu pozostávala aj z príľahlých pasienkov, lúk a polí. Toto obdobie bolo charakterizované kopaničiarskou kolonizáciou. V roku 1961 žilo v kopaničiarskych formách sídiel a ústredných obciach na Slovensku 41% obyvateľov.

Najmladším typom osídlenia vidieka, ktorý sa formoval hlavne po 1. Svetovej vojne, boli parcelačné osady, ktoré vznikli prerozdelením pôdy veľkostatkárov.

Spôsob stvárnenia interiéru a exteriéru bol ovplyvnený nielen životnými potrebami, ale aj príslušnosťou k etnickej, kultúrnej či sociálnej skupine. Dôležitú funkciu zohrávalo aj umiestnenie jednotlivých domov, vzdialenosti medzi nimi ich susedské vzťahy, ako aj výskyt spoločenských budov, ktorými boli kostol, fara, škola, krčma, obchod. (Botík, Ruttkay, Šalkovský, 1998).

V 20. storočí zaznamenávali vidiecke sídla najväčšiu zmenu svojich charakteristických črt, či sociálnej, demografickej, kultúrnej, duchovnej, enviromentálnej, no i infraštruktúralnej, obytnej, hospodárskej sféry (Pašiak, 2001).

Vidiek v súčasnosti absolvuje zápas o svoje poslanie. Vidiek, to je predovšetkým výnimočnosť prostredia, vzťahov, krajiny, ale aj nostalgia ideálu životnej pohody a krajinného prostredia. Predstavuje bohaté a nenahraditeľné kultúrne, historické, sociálne a urbanisticko-architektonické dedičstvo (Ilkovič, mimoriadne číslo 2001).

Vidiek predstavuje možnosti v zdravom, bezpečnom a teda v dnešnej dobe prínosnom spôsobe života, je symbolom alternatívy zdravého a nekonsumného životného štýlu a protipól dominujúcej industriálnej spoločnosti. Hľadanie možnosti rozvoja by malo byť v programoch revitalizácie, ktorých aplikačný efekt je to, čo náš vidiek potrebuje ekonomické oživenie, dobudovanie infraštruktúry a samozrejme aj duchovný rozmer programu. Zmysluplný rozvoj môže len za predpokladu pomoci štátu sídlam v zložitých podmienkach v súčinnosti s dobrým ekonomickým programom (Hutnik, Ilkovič, Ilkovičová, 2003).

1.1.2 Poloha a sídelné podmienky vidieckych sídiel

Na vznik, tvar a organizáciu sídiel vplývali viaceré okolnosti. Medzi najdôležitejšie patrí z nich patrili prírodné pomery, komunikačná dostupnosť, Hlavne zamestnanie obyvateľstva, obdobie vzniku a celkový historický vývoj (Ondrejka, 2003).

Poloha má význam už pri zakladaní sídla, a ak je správne zvolená, umožňuje priaznivý vývoj sídla. Preto sa analýze sídelnej polohy venuje veľká pozornosť. U vidieckych sídiel ide predovšetkým i mikropolohu, t.j. vzťah sídla k terénu, k vode, k pôde, a k mikroklimu. Pri výbere sídelnej lokality sa uplatňovala v prvej rade dostupnosť prameňov pitnej a úžitkovej

vody, ďalej hľadisko obrany, ochrany pred vetrom a nepohodou, oslnenie a pod. (Votrubec, 1980).

Pri tvorbe sídiel vidieckeho či mestského typu musia byť splnené sídelné podmienky, ktoré možno rozdeliť nasledovne:

- a) Základne – produkčná pôda, voda, vhodná klíma.
- b) Podmieňujúce – geológia a morfológia, nerastné zdroje zabezpečujúce vyššiu formu spoločenskej výroby a organizácie.
- c) Doplňujúce – sociálna istota a bezpečnosť človeka a jeho spoločenskej formácie (regióny etnických konfliktov a prírodných katastrof (Supuka, 2000).

1.1.3 Typológia vidieckych sídiel

Supuka (2000), na základe veľkosti a charakteru, rozoznáva na Slovensku nasledovné typy vidieckych sídiel:

- a) Prechodné (sezónne)
    - Salaše – sú typom horských a polohorských sídelno-hospodárskych typov intenzívne využívaných (ale aj obývaných) vo vegetačnom období za účelom pastvy, ustajnenia a obhospodarovania hospodárskych zvierat (ovce, hovädzí dobytok).
  - b) Trvalé
    - Lazy, kopanice, sady, štále – najčastejšie bývajú rozptýlené na svahoch, v údoliach, náhorných plošinách Slovenska. Novobanská oblasť – štále. V nížinných oblastiach samoty alebo majere. Na Orave – rale.
    - Viesky – sú malé typy dedín s menším počtom domov a obyvateľov. Tvoria prechod medzi roztratenými typmi sídiel a sústrednými väčšími typmi vidieckych sídiel. Majú niekedy aj funkciu jadier roztratených sídiel.
    - Dediny (obce) – predstavujú kompaktný typ vidieckeho sídla s jasnou urbanistickou štruktúrou a účelovými funkciami. Za hornú hranicu možno pre vidiecke obce pokladať zhruba 2000 obyvateľov, resp. až 5000 obyvateľov.
- Kategórie obcí : malé – do 500 obyvateľov,

stredné – 500 – 1000 obyvateľov,
veľké – nad 1000 obyvateľov.

1.1.4 Pôdorysno- genetická klasifikácia vidieckych sídiel

Pôdorysno-genetická klasifikácia sídiel vidieckeho typu pomáha vysvetliť vznik a rekonštruovať proces osídľovania Slovenska. Pôdorys čiže plán obce je výsledkom dlhodobého vývoja a závisí od usporiadania domov. Pôdorysné formy osád sú dôsledkom rozličných prírodných, hospodárskych a sociálnych činiteľov. Z prírodných činiteľov je významný vplyv reliéfu. V oblastiach kde sú úzke, dlhé doliny a horské chrbty možno pozorovať tendenciu tvoriť ulicovky a radové osady, podobne ako na hranách terénu.

Podľa koncentračnej sily, okolo ktorej boli usporiadané domy, môžeme naše dediny rozdeliť na tri skupiny:

- Dediny hromadné
- Dediny prícestné
- Dediny návesné (Plesník, 1974).

a) Hromadné dediny – predstavujú typ prírodného charakteru. Majú nepravidelný pôdorys, budovali sa bez plánu. Vznikli buď ako primárny útvar prispôsobujúci sa viac prírodným pomerom, najčastejšie nerovnému terénu, alebo postupným spôsobom zo samôt a viesok, čo vysvetľuje veľkú nepravidelnosť v ich pôdorysnom usporiadaní. Hromadné cestné dediny vznikli pozvoľným a neorganickým vývojom a zástavbou pozdĺž viac menej nepravidelne vyvinutých ciest. Domy sú v nich sústredené pozdĺž viacerých ciest, ktoré sa križujú pod rôznym uhlom.

b) Samoty a viesky – samoty sa vyskytujú v rozličnej podobe. Vsunuté samoty prestavovali majere v nížinách a kotlinách, ktoré im dodávali osobitný charakter. Okrajové samoty sa nachádzali najmä v horských oblastiach. Predstavujú samoty poľnohospodársko – dobytkárskeho typu. Viesky majú 2 – 10 domov. Vznikli delením jedného majetku.

c) Prícestné dediny – majú domy usporiadané pozdĺž čiar, ktorými môžu byť rozličné druhy ciest, potokov a pod. Medzi prícestné patria:

- Ulicovka
- Cestná radová ulica
- Reťazová kolonizačná dedina
- Potočná radová dedina
- Dedina pri hradскеj
- Parcelačná dedina

d) Návesné dediny – koncentračnou silou je ústredný priestor najrozličnejšieho tvaru. Najčastejšie býva oválna, okrúhla, alebo obdĺžniková. Medzi návesné dediny patria:

- Vretenovka
- Okruhlíca
- Dediny s námestím

V súčasnosti na Slovensku prevládajú sídla s hromadnou, zväčša pravidelnú zástavbou pozdĺž ulice, potoka alebo cesty s viacerými centrami a dominantami (Ondrejka, 2003).

1.1.5 Funkcie vidieka

Pôvodne mali vidiecke sídla jedínú a to poľnohospodársku funkciu a bola obývaná iba poľnohospodárskym obyvateľstvom. S nástupom priemyslu začali niektorí obyvatelia dedín dochádzať za prácou do miest. Na dedine bývali, ale v meste pracovali (Votrubec, 1989).

V súčasnej dobe ako uvádza Supuka (2000), majú mnohé obce zmiešané funkcie. Reštrukturalizáciou socioekonomickej činnosti spoločnosti založenej na demokratickom princípe, súkromnom vlastníctve a trhovom hospodárstve, vzniká nová štruktúra socioekonomických aktivít aj na vidieckych sídlach. Dochádza k postupnej revitalizácii vidieka, rehabilituje sa tradičná funkcia vidieka, mnohé opustené sídla roztrúseného charakteru začínajú plniť poľnohospodársko-výrobnú funkciu, ku ktorej sa atraktívnejšie pripája funkcia rekreačná.

Supuka (2000) delí funkčné typy vidieckych sídiel do niekoľkých skupín podľa základných kritérií:

- a) Podľa ekonomickej aktivity: výrobné, zamestnanecko-obytné, obytné, sídla so zmiešanou funkciou.
- b) Podľa hospodárskej štruktúry: priemyselná, poľnohospodárska, dopravná, lesnícka, službová.
- c) Podľa lokalizácie domov a ich príslušenstva z hľadiska kompaktnosti.

Vidiek má teda ekonomické, ekologické a sociálne funkcie, ktoré sú využívané nie len obyvateľstvom žijúcim na vidieku ale celým národom (Štěpanková, 2001).

1.2 Centrálné priestory vidieka

1.2.1 Charakteristika centrálnych priestorov

Hlavnými priestormi dedín sú podľa Sýkora (1998) námestia a hlavné ulice, prípadne nepravidelné rozšírenia v okolí kostola, stanice autobusu, obchodného strediska. Centrálné priestory (dedinské námestia) majú svoje ohraničenia „steny priestoru“ vytvorené tesnou návaznosťou fasád domov, brán či stien, alebo voľnejšou väzbou, v ktorej sú domy striedané s poľnohospodárskymi plochami, zeleňou alebo vodnými plochami. Na týchto „stenách“ môžeme často pozorovať určité znaky jednoty základného tvaru fasády, alebo určitý rytmus v striedaní prvkov priestoru. Pritom je zachovaná určitá malebnosť, daná jemnou nepravidelnosťou, či rozdielnosťou detailu.

Hlavné priestory dedín tvorí väčšinou historické jadro, na formovaní ktorého sa podpísala doba vzniku a stavebného vývoja. Tieto priestranstvá vznikali vo väzbe na historické objekty (kostoly, udalosti) (Sýkora, 1998).

Sýkora (1998) pokračuje, že v období rozkvetu dedín boli do nich umiestňované dôležité stavby (školy, hostince, kováčny), prechádzala cez nich doprava do susedných dedín. Mnohé námestia mali uprostred vodnú plochu, ktorá okrem iného slúžila aj pre požiarne účely. Konali sa tu jarmoky a miestne slávnosti. V 20. storočí a to najmä v jeho druhej polovici funkcia týchto priestranstiev zoslabla a zaostala predovšetkým komunikácia. Do centier a hlavných ulíc sa dostalo veľa rušivých prvkov:

- Niekoľkonásobne narástol objem motorovej dopravy
- Došlo k likvidácii prírodných prvkov (zelene, vodných plôch)

- Schátrali historické stavby po obvode hlavných priestorov
- Dostalo sa sem množstvo cudzokrajných prvkov (dostavieb, nadstavieb, oplotenie, osvetlenie...).

Centrá dedín a hlavné ulice je nutné stále považovať za dôležitý priestor dediny, za nositeľa určitej charakteristiky sídla, ktorý nemožno radikálne prestavať, ale citlivo dotvárať, korigovať chyby a závady. Stav pôvodnosti okolia by sme nemali narušiť (násypmi, výkopmi, zástavbou) a ak je narušený, mali by sme ho obnoviť a takúto cennú stavbu uvoľniť do prístavieb. Zelene by sa v hlavnom priestore dediny malo byť čo najviac (Sýkora, 1998).

1.2.2 Urbanistické znaky centrálnych priestorov dedín

Sýkora (1998) uvádza medzi typické a dôležité urbanistické znaky centier dedín, ktoré nemožno meniť:

- Nízko-podlažnosť okolitej zástavby (prevažnej väčšine je to jednopodlažná zástavba s podkrovným priestorom pod sedlovou strechou)
- Orientácia a charakter pôvodných fasád, hlavne štítov
- Dominantná úloha dôležitej historickej stavby (kostol, cukrovar, liehovar, zámku) v hlavnom priestore.
- Začlenenie prírodných prvkov (zeleň, voda, terénne premeny) v hlavných priestoroch.
- Materiál jednoduchosť a robustnosť stavebného detailu v hlavnom priestore.
- To sa týka nielen fasád, ale parteru hlavného priestoru ako celku (dlažba, zábradlia, oplotenie pamätníky, lavice, atď...). Tu treba používať klasický prírodný materiál (drevo, kameň, tehla, omietka, kovaná oceľ) s priznaním konštrukčných (remeselných) spojov.

1.2.3 Občianska vybavenosť vidieckeho sídla

Sýkora (1998) hovorí, že hlavné priestory dedín sú ideálnym miestom pre umiestnenie dôležitých objektov občianskej vybavenosti (napríklad pre správu, kultúru, obchody, stravovanie). Taktiež uvádza jednotlivé typy občianskej vybavenosti na vidieku:

1. Obecný úrad – nemusí mať samostatný dom, zdržuje sa preto niekedy s poštou, stavebným úradom, knižnicou ,alebo policajnou stanicou.
2. Pošta sporiteľňa
3. Materská škôlka – môže byť vo viacerých dedinách. Veľkosť sa dimenzuje na 5% z počtu obyvateľov, ale za predpokladu vyrovnaného pomeru mladých a starých rodín a perspektívy osídlenia.
4. Základná škola – veľkosť školy (počet tried) závisí od veľkosti obce.
5. Lekáreň – nižší stupeň zdravotnej starostlivosti.
6. Zdravotné stredisko –zdravotné stredisko pokrýva potreby územia s asi 4000 obyvateľmi.
7. Ihrisko – skladbu ihrísk ovplyvňuje počet osôb a organizácie, ktoré ich využívajú (športový klub, verejnosť, dospelí, deti). Pre letné športovanie sa na dedinách najčastejšie buduje ihrisko pre futbal a vybíjanú, v krytých priestoroch (telocvičniach) sa cvičí základná telesná príprava, aerobik , stolný tenis, ostatné druhy športov sú zastúpené zriedka, alebo chýbajú.
8. Prírodné kúpaliská – kúpalisko v prírodnom prostredí môže byť vybudované úpravou vodného toku, rybníka, alebo ako umelá nádrž. Základnou požiadavkou je dostatočné množstvo vody a jej čistota.
9. Reštaurácie – stravovacie zariadenie rôzneho typu a zamerania (hostinec – výčap a jednoduché jedlá, furmanka – výčap a ľudové špeciality, pizzeria – špeciality talianskej kuchyne, poľovnícka reštaurácia a rybárska jedáleň, koliba, atď.).
10. Obchodné priestory – v dedine do 400 obyvateľov budú skôr formou zmiešaného predaja, vo väčších sa okrem nich objavujú špecializované predajne.
11. Požiarna zbrojnica.
12. Záhradníctvo pre údržbu verejnej zelene – môže byť spojené s produkciou zeleniny a predajom.
13. Cintoríny.
14. Vodárenské stavby – slúžia k akumulácii pitnej, úžitkovej, alebo požiarnej vody a k vyrovnaniu rozdielov medzi rovnomerným prítokom a kolísajúcou spotrebou.
15. Požiarne nádrže – každá dedina musí mať zaistený dostatok vody pre prípad požiaru. Tzv. požiarnu vodu možno získať z prírodného zdroja, alebo z umelo vybavenej požiarnej nádrže.

16. Čistiarne odpadových vôd.

17. Transformátory.

1.3 Zeleň vidieckych sídiel

1.3.1 Funkcie a význam zelene

Zeleň vidieka je súčasťou krajinnej zelene. Má nezastupiteľnú úlohu regulátora mikroklimy, prachového filtra, rozptyľovanie hluku, a významnú estetickú úlohu ako v diaľkovom pohľade na dedinu, tak aj v obraze jej verejných priestorov. Samozrejme spolupôsobí s jednotlivými budovami a dotvára ich účelové okolie (Sýkora, 2002).

Zeleň má na vidieku veľkú krajnotvornú funkciu. Mení ráz vidieckeho sídla, začleňujeme ho do okolitej krajiny, esteticky ho dopĺňa, funkčne prepája (Rózová, 2003).

Okrasná zeleň je nevyhnutnou súčasťou vidieckej zástavby, hospodárskych zariadení a pod., ale aj nepostrádateľným prvkom celej krajiny. Bohatú tradíciu má okresná zeleň v našich vidieckych sídlach. Bola neodmysliteľnou súčasťou našich dedinských centier, kde často nádherné exempláre okresných a ovocných stromov sú zachytené už len na dobových maľbách, či fotografiách našich podhorských a horských dedín. Kvetinové priehradky, viničom pritienené dvory v dedinách južného Slovenska, či krásne stromoradia a vzrástla zeleň „brány na vstupoch“ do dedín. Tak bola dedina akoby stúlená do zelene, ktorá postupne cez humnú prechádzala do krajiny. „Humná“ tvorili záhrady s ovocnými stromami. Okrasnú zeleň tvorili tradičné stromy charakteristické pre určité oblasti (Feriancová 2005).

Zelene v hlavných priestoroch dediny by malo byť čo najviac. Vhodne sprevádza komunikácie i stavby. Jej návrh však musí rešpektovať niekoľko základných pravidiel:

- Vhodná forma do vhodného prostredia (ide o správne umiestnenie trávnikov, krikov, stromov, kvetín). Trávník je nutné navrhnuť tam, kde môže vytvoriť veľkú plochu, ktorú bude možno strihať pomocou strojov. Kriky je vhodné navrhovať v skupinách, než ako jednotlivé kusy. V krokových skupinách je vhodné striedať len niekoľko druhov. Stromy mali vždy svoje tradične miesto vôkol kostola, pri pamätníku, okolo rybníka, pri potoku, na cintoríne.
- Vhodný rastlinný druh do daného prostredia (ide o výber pre pôdne, klimatické podmienky a vyber podľa odolnosti). Môžeme pritom vychádzať z toho, čo tam už

rastie. Nie je vhodné navrhovať exotické druhy, alebo podporovať veľkú rozmanitosť drevín. Námestie nie je botanická záhrada ani okrasný zámocký park. Postupné rešpektovanie zväčšovania objemu výsadby (ide nárast výšky, objemu kmeňa, rozložitosti koruny a ich možný stret s bodovou, či s dopravou).

- Jasný kompozičný zámer zelene ako prirodzený útvar, ako usporiadaný útvar – línia, aleje, zeleň symetricky, alebo nesymetricky rozložená (Sýkora, 1998).

1.3.2 Funkčné Členenie zelene

Otruba (2002) rozdeľuje zeleň do nasledujúcich funkčných celkov:

- a) Súkromná zeleň verejného významu – jedná sa o plochy verejnej zelene, ktoré prešli do súkromného vlastníctva, poprípade budú súkromným vlastníkom zriaďované
- b) Verejná zeleň – vymedzuje plochy verejne prístupné bez obmedzení, ako parky, parčíky, pre lúky a zeleň sídliskovú.
- c) Zeleň vyhradená – je tvorená plochami, ktoré sú viac, či menej uzatvorené (obmedzene prístupné) v okolí objektov spoločenskej, kultúrnej a výchovnej vybavenosti, vrátane plochy cintorínov a pod.
- d) Obytná zeleň súkromných záhrad – plochy mnohokrát vôbec pred tým neuvažované. Je tvorená zeleňou spravidla nadväzujúcou na zástavbu rodinných domov.
- e) Samostatné celky vyhradenej zelene – plochy , u ktorých sa kladie dôraz na vybavenosť, kompozičné a výtvarné spracovanie a začlenenie do určitých celkov.
- f) Zeleň ochrannú a melioračnú – útvary typu vetrolamov, porastov v devastovaných územiach, ktoré je potrebné rekultivovať.
- g) Zeleň s výraznou biologickou funkciou – prevažne pásy majúce charakter biokoridoru, biocentier a pod.
- h) Aleje – tie je nutné členiť a špecifikovať podľa tvaru, veľkosti a charakteru.
- i) Solitéry – významné stromy, osamotene rastúce v intraviláne mesta, nadväzujúce na ostatné komplexy zelene alebo majúce význam ako priestorový akcent.
- j) Ďalej to môžu byť výrazné prvky rastlín popínavých a ovíjavých, zeleň na fasádach a ako súčasť architektonických článkov a pod.

V dôsledku výsledkov výskumov v oblasti funkcií zelene používame túto klasifikáciu funkcií zelene:

- Renaturalizačná (sprírodňovacia) funkcia zelene – je významná z hľadiska posilňovania prírodných prvkov v osídlené krajine. V priamom účinku ide o ochranu pôdy pred eróziou, rozšírenie a posilnenie druhové skladby flóry a fauny.
- Melioračná (zlepšovacia) funkcia zelene – funkčná zeleň a z nej najmä drevinová zložka transpiračnou činnosťou spôsobuje úpravu vlhkosti pôdy a úpravu vlhkostných pomerov ovzdušia.
- Asanačnú (ozdravovaciu) funkciu zelene – charakterizuje podiel zelene na konaní hygienických pomerov ovzdušia, a to produkciou kyslíka, produkciou ozdravných látok, absorpciou a následnou detoxikáciou otravných látok.
- Izolačná (ochranná) funkcia zelene – sa posudzuje z hľadiska ochrany pred škodlivými látkami, hlukom, vetrom, žiarením a pod.
- Architektonicko-estetická funkcia zelene – sa hodnotí využívaním zelené na kompozično-priestorové dotváranie estetického, kultúrneho a zdravotne zodpovedajúceho obytného, výrobného a rekreačného prostredia urbanizovanej krajiny.
- Sociálna (spoločenská) funkcia zelene – zahŕňa v sebe široký súbor vplyvov a účinkov na človeka a jeho spoločnosť.
- Psychologická funkcia zelene – sa vysvetľuje komplexným pôsobením a účinným vplyvom na psychiku človeka (Feriancová, 2005).

Ružičková (1979) delí zeleň na:

a) Verejná zeleň je trvalo prístupná verejnosti a zahŕňa najmä:

- Mestské parky, parčíky a parkové námestia a pásy
- Sídľiskovú zeleň
- Uličné stromoradia zelene pri komunikáciách
- Zeleň pri významných budovách
- Zeleň pietnych miest
- Zeleň detských ihrísk a športovísk

- Verejné a historické parky a záhrady
- Rekreačné parky a parkové lesy
- Sprievodná zeleň vodných tokov a technických zariadení.

b) Vyhradená zeleň je verejnosti neprístupná alebo len obmedzene prístupná a zahŕňa najmä:

- Školské a nemocničné záhrady,
- Neverejné športoviská,
- Uzavreté parky kultúry a oddychu,
- Botanické a zoologické záhrady,
- Zeleň výstavísk,
- Zeleň tovární, vodární a ich ochranných pásiem,
- Zeleň úradov, inštrukcií a iných organizácií
- Cintoríny a pohrebiská
- Zeleň uzavretých obytných blokov a súkromná zeleň.

Supuka (2000) delí dreviny vo vidieckom sídle do 5-tich kategórií:

- a) Základné dreviny – vytvárajú základ alebo kostru krajinárskych a sadovníckych úprav. Tvoria ich prioritné autochtónne stromové druhy, odpovedajúce stanovištným podmienkam dlhoveké s mohutným vzrastom, odolne voči biotickým a abiotickým škodlivým činiteľom (napr. buk, dub, smrek, jedľa, javor, lipa, jaseň).
- b) Doplnkové dreviny – svojimi biologicko-rastovými vlastnosťami dopĺňujú základné dreviny. Sú to najčastejšie dreviny domáce z okrajových pásiem, alebo priebežných pásiem ekologických radov. resp. lesných vegetačných stupňov menšieho vzrastu, krátkoveké. Môžu byť domáce alebo cudzokrajné (napr. jarabina, breza, brest, hrab, smrekovec, tis, agát a pod).
- c) Výplňové dreviny – slúžia k rýchlemu vyplneniu priestoru, sú krátkoveké, dobre alebo čiastočne prispôsobivé podmienkam prostredia, majú rýchly rast a dobrú reprodukciu (napr. topole, vrb, breza, jelša a pod).
- d) Podrastové dreviny – sú podobné drevinám výplňovým, na viac sú schopné existovať v spodných zatienených priestoroch porastov. Sú domáce alebo cudzokrajné

s priemernou dlhovekosťou a odolnosťou voči zmeneným podmienkam prostredia. Sú to vysoké kry, alebo nízke stromy (napr. lieska, trnka, kalina, vtáči zob a pod.).

- e) Kroviny – používajú sa pre výrazné a nápadité biologické vlastnosti ako je tvar, veľkosť a farba listov, kvetov, plodov. Domáce alebo cudzokrajné, solitéry, šupiny alebo súvislé porasty (napr. drieň, skalník, ruže, tavolníky a pod.).

Urbanistický návrh nemôže stanoviť ako má vyzeráť ozelenenie súkromných pozemkov, ale môže ovplyvniť zeleň na verejných priestranstvách a na hranici. Okrem hraničných partií bude pohľadová pôsobnosť verejnej zelene odmenou veľkostí priestoru dediny a viac vnímaná v detailoch. To ale neznamená že by sme mali používať nejaké, danému územiu, cudzie druhy zelene. Zeleň navrhujeme primeranú prostrediu, a významu budov, ktoré doprevádza (obaľuje, obohacuje..)(Sýkora,2002).

1.3.3 Zeleň centrálnych priestorov vidieckych sídiel a ich úprava

Na námestí sa v minulosti odohrával každodenný a sviatočný život obyvateľov. Z tohto dôvodu ľudia žijúci na dedine venovali tomuto priestoru náležitú pozornosť, ktorá sa prejavila v organizácii priestoru, v jeho úprave a údržbe.

Námestie – centrum obce bolo vždy vizitkou hospodárskej, spoločenskej a kultúrnej úrovne dediny.

Námestie je funkčnou súčasťou sídiel, len dobre fungujúci organizmus celého sídla môže zabezpečiť „dobrý“ život námestia.. Hlavné priestory dediny sú ideálnym miestom pre umiestnenie dôležitých objektov občianskej vybavenosti ako tomu bolo v minulosti. Aj dnes sem patria napríklad objekty pre správu obce, kultúru, obchody, stravovanie, zastávka autobusovej dopravy. Kostoly, sochy, pamätníky by mali mať okolo seba upravený prírodný priestor, motorová doprava by mala byť organizovaná tak, aby čo najmenej tieto priestory degradovala (Šarafín, 1994, Nam.sl.).

Podobne sa o dedinských námestiach vyjadruje aj Rózová (2002), ktorá vhodne dodáva že, úprava námestia na dedine by mala byť jednoduchá a účelná. Je potrebné správne viesť cesty a chodníky k najviac navštevovaným objektom ako sú obecný úrad, služby, kostol a pod. Treba počítať aj s dostatočným Počtom parkovacích miest. Sadovnícka úprava tu môže byť od solitéry veľkého Pagaštanu, lipy a pod, až po malé sadové úpravy

a kvetinové záhony. Základ by mal tvoriť pekne udržiavaný trávnik, ktorý často ukáže lepšie ako zničené kvetinové záhony. Sadové úpravy by nemali byť náročné.

Podľa Glausa (1963) sa úprava námestia na dedine riadi vždy zásadami jednoduchosti a účelnosti zelene v danom priestore. Námestie vníma ako ucelenú pohľadovú jednotku, a preto množstvo porastov drevín má byť menšie než pri iných typoch úprav. Vyššia zeleň sa umiestňuje tak, aby usmerňovala pohľady na zaujímavé stavby. Ostatné voľné plochy sa zatravnia, miestami vysadia krami a bohatou kvetinovou výzdobou. Podľa možností sa umiestnia odpočívadla.

Voda patrí medzi tradičné prvky dediny. Pôvodne bola prvotným determinantom založenia sídla a mala význam hospodársky- zdroj pitnej vody, napájanie dobytku, hydiny, požiarna ochrana. Nie vždy si zachovala pôvodnú významnosť, avšak dnes by sme mali jej význam ako priestorového, estetického a ekologického prvku doceniť a v úpravách hlavných priestorov dediny vodný prvok v dynamickej či statickej forme použiť (Hurych, 1973).

Rózová (2002) k celej tejto problematike dodáva, že rastom kultúrnosti a životnej úrovne našich dedín budú obyvatelia náročnejší na zdravé životné a životnej prostredie. Bude preto potrebné tak ako aj v mestách budovať zeleň pri výsadbe a tvorbe dediny podľa zásad biologickej rovnováhy a požiadaviek so zachovaním krajinného rázu. Vegetačné úpravy na vidieku by mali byť jednoručné, jednotné, mali by rešpektovať nielen architektúru, ale aj prirodzené danosti prostredia a krajiny.

1.4 Súčasné problémy slovenských vidieckych sídiel

1.4.1 Vývojové problémy vidieckych sídiel

Po 2. svetovej vojne došlo na slovenskom vidieku v sociálnom a stavebnom vývoji k veľkému zlomu, ktorý viedol k zhoršeniu vzťahov, hodnôt a narušeniu špecifických znakov vidieka. Sú to jednak a predovšetkým, problémy sociálneho (ľudského) potenciálu, ale aj problémy kultúrne, ekonomické, ekologické, civilizačné, bytové, zdravotnícke, vzdelávacie atď. Pri indikácii ťažiskových problémov dedinských sídiel v súčasnosti čoraz výraznejšie vystupujú do popredia najmä sociálne problémy (socio-demografické, sociálno-psychologické, kultúrne, socioekonomické, pracovné i civilizačné, problémy v oblasti zdravotníctva).

Ďalší problém vidí aj v zložitej hospodárskej situácii. Vidí aj veľké problémy jasného vidieka v zlej ekonomickej situácii, nedostatku finančných zdrojov na kultiváciu prostredia na dobudovanie chýbajúcich infraštruktúr a zvyšovanie základného štandardu životných podmienok.

1.4.2 Súčasnosť vidieka

Súčasný stav nášho vidieka, t.j. dediny a krajiny, ktorá ho obklopuje, je výsledkom zložitého dejinného vývoja.

Znaky súčasného vidieka v našej krajine:

- a) Máme hustú sieť vidieckych sídel (v porovnaní s Európou). Súčasná hustota a štruktúra sídiel vyhovuje budúcemu vývoju vidieka tým, že umožňuje diferencoval vybavenosť sídiel pri prijateľnej dostupnosti a, že dáva možnosť dekoncentralizácie pracovných príležitostí.
- b) Máme rozmanité konfigurovaný terén, na relatívne malej ploche štátu sa striedajú roviny, pahorkatiny a hory. Konfigurácia terénu sa často mení na rozlohe menších územných celkov.
- c) Na malej ploche štátu máme rôzne podnebné podmienky, od suchého až po silne vlhké, s odlišnosťou priemerných ročných teplôt.
- d) Naša krajina je zavodená malými a strednými tokmi. Vodné toky sú znečisťované splavmi z poľnohospodárskej pôdy (erózia), a tekutými odpadmi z priemyslu a malých sídiel.
- e) V našej krajine prevažuje poľnohospodárska pôda (orná pôda. lúky, pasienky, sady. chmeľnice. vinice v rôznom pomerovom zastúpení podľa typu krajiny a klímy).
- f) Prírodné podmienky, konfigurácia terénu a klíma zodpovedajú rozmanitosti plodín a poľnohospodárskej produkcie.
- g) V usporiadaní našich dedín prevládajú koncentrované formy zástavby s návesným či ulicovým riešením historického jadra. To vytvára typické malebné priestory, v kombinácii s prírodnými prvkami a obsahuje často objekty ľudovej architektúry, ako reprezentanti regionálneho kultúrneho staviteľstva. Na relatívne malej ploche štátu je sústredená bohatosť urbanistických a architektonických foriem historickej výstavby. Historické jadro dediny obklopuje často väčším či menším

podielom, výstavba novodobá, obytná či poľnohospodárska, ktorá také architektonické kvality nedosahuje a často deformuje pôvodný architektonický charakter alebo siluetu obce. Väčšina dedín vyžaduje urbanistické a stavebno-technické zásahy v zmysle doplnení chýbajúcich zariadení, odstránenie hygienických a dopravných chýb doplnenie zelene. vytvorenie regulačných zásad pre novu zástavbu, zlepšenie estetických hodnôt stavieb a prostredia,

- h) Máme vybudovanú rozsiahlu sieť poľnohospodárskych stavieb pre ustajnenie hospodárskych zvierat, skladovanie a úpravu plodín a pre niektoré poľnohospodárske služby. Stavby sú však v rozmanitom technickom stave a rozdielnej úrovni technologického vybavenia. Pre budúci rozvoj vidieka je ich existencia dôležitá, bude však nutne previesť ich posúdenie z hľadiska budúcej.
- i) Prevádzkovej použiteľnosti, usporiadania krajiny a negatívnych dopadov prevádzky na okolie. Perspektívne stavby budú potrebovať úpravy či dostavby.
- j) Naše dediny sú prepojené hustou sieťou ciest, do krajiny zasahuje i hustá železničná sieť. To vyhovuje potrebám vidieckeho obyvateľstva pri presunoch za prácou a za vyššou vybavenosťou. Horšia situácia je v komunikačnom prepojení dedín s krajinným okolím (Sýkora, 1998).

V relatívne krátkom časovom úseku došlo k množstvu radikálnych zmien, ktoré v histórii obraze a stavebnom usporiadaní dediny nemajú obdoby. Sú to predovšetkým:

- Kolektivizácia a integrácia poľnohospodárskej výroby, rozvrátila ustálené spoločenské vzťahy, ekologickú rovnováhu, estetickú kvalitu krajiny a narušila obraz väčšiny dedín.
- Nadpriemerný odchod obyvateľstva z menej úrodných a hospodársky slabších území bol príčinou, že tiež vo vnútrozemí vznikajú oblasti, ktoré hospodársky, sociálne a kultúrne upadajú, čo sa výrazne prejavuje okrem iného v chátraní ich zástavby.
- Nerovnomerný rozvoj dedinského osídlenia v dôsledku zavedenia strediskovej sústavy
- Nedostatočná pozornosť venovaná stavebnému vývoju dediny, ktorého dôsledkom bolo okrem iného šablónovité napodobňovanie mestských vzorov, predovšetkým v prestavbách a v novej bytovej výstavbe.

- Neuvážené používanie nových stavebných prvkov a materiálov, prejavujúcich sa vo vzhľade domov.
- Pravidelná denná dochádzka vidieckeho obyvateľstva do miest spôsobila postupnú zmenu spôsobu života obyvateľov dediny.

Väčšina uvedených zásahov a zmien samozrejme negatívne ovplyvnila zvlášť kultúrnu a ekologickú stránku života na dedine. Všeobecne a veľmi zjednodušene možno konštatovať, že blízkosť stredísk pracovných príležitostí a zvyšovanie dochádzky za prácou do miest priblížili obraz dediny a spôsob života mestu. Opakom toho sú dediny v odľahlých, dopravne izolovaných a väčšinou neúrodných polohách, ktoré si často udržali tradičný charakter zástavby i spôsob života. Podobne ako sa po roku 1945 zmenila dedina, zmenila sa aj krajina a jej okolie. O tieto zmeny sa postarala predovšetkým poľnohospodárska výroba a to výstavbou poľnohospodárskych výrobných areálov za dedinou, znížením obytnosti pôvodnej krajiny a tiež jej ekologickej kvalite.

Aj napriek radikálnym zmenám si zachováva súčasné vidiecka zástavba pôvodné špecifické prvky. Sú to:

- Menšie objemové merítko stavieb, zástavby ako celku.
- Prevažujúci podiel individuálnej výstavby.
- Vyšší podiel záhrad a iných nezastavaných plôch
- Často ešte osobitosť celkového urbanistického usporiadania.
- Väčšinou priama náväznosť na krajinu a množstvo prírodných prvkov v zastavanom území relatívne priaznivé hygienické podmienky (ovzdušie, voda, pokoj...) (Knopp, 1994).

1.4.3 Sociálno-ekonomické problémy vidieka

Problémy vidieckych oblastí je možné zhrnúť do nasledovných bodov:

- Narušená prirodzená kultúrno-historická vývojová kontinuita (kolektivizácia, riadená urbanizácia).
- Narušený hodnotový systém a vzťah k obci a krajine.
- Nižšia priemerná úroveň vzdelanosti.
- Vyšší priemerný vek a regresný demografický vývoj.

- Nedostatočne rozvinutá ekonomická základňa a odkázanosť na odchod za prácou.
- Nízka miera informácií o možnostiach podnikania.
- Konzervatívne myslenie a nedostatok odborníkov.
- Nedostatočná infraštruktúra a služby.
- Nedostatok finančných zdrojov (Rusnák, 1996).

Po politických a ekonomických zmenách k tradičným problémom vidieka pribudli nové problémy – nezamestnanosť a slabá perspektíva v tvorbe pracovných miest; pokles reálnych príjmov, nevyriešené vlastnícke vzťahy; tradičný, ale málo inovatívny pohľad na poľnohospodársku výrobu; nedostatočná technická infraštruktúra a rozpadnutá sociálna infraštruktúra; apatia ľudí a slabá podnikateľská aktivita ako aj celkové nedostatočné využitie potenciálu, ktorý vidiek poskytuje pre svoj ďalší rozvoj. Okrem ťažkostí v ekonomickej oblasti zasiahli vidiek aj mnohé sociálne problémy. Aktivita, ktoré v minulosti zabezpečoval štát alebo poľnohospodárske podniky, prevzali obce, ale s nedostatkom finančných prostriedkov na ich realizáciu (Haraj, 1996).

Problémy vo vidieckych oblastiach spôsobuje aj únik pracovnej sily z vidieckych komunít a ich inštitúcií. Únik je spôsobený jednak ponukou väčšieho množstva pracovných miest, ale aj ponukou atraktívnejších a omnoho výnosnejších pracovných príležitostí. Na druhej strane si v mestských územiach preľudnenosť, kriminalita, nedostatok bytov a znečistenie vyberajú svoju daň z kvality života obyvateľov (Elterich, 1996).

K súčasným problémom vidieka patri značný nedostatok potrebných informácií a možností rekvalifikácie, hlavne v oblasti podnikania, rozvoja diverzifikovaných ekonomických aktivít. Existujú inštitúcie prevažne na mestských podnikateľov a vidiecky človek o nich alebo nevie, alebo väčšinou nemá odvahu a čas ich vyhľadávať. Preto je potrebné zlepšiť inštitucionálne zázemie, ktoré vytvorí podmienky pre rozvoj malého a stredného podnikania v oblasti poľnohospodárskych a nepoľnohospodárskych aktivít, dôležitej súčasti rozvoja vidieckej ekonomiky (Tvrdoňová, 1998).

1.4.4 Enviromentálne problémy vidieckych sídiel

Ekologické problémy vidieckych sídiel vyplývajú z ich sociálno-ekonomickej aktivity, urbanistickej štruktúry, funkčných zón a geografickej polohy. K aktuálnym ekologickým problémom dediny zaradujeme.

a) Znečisťovanie ovzdušia

- Z priemyselnej činnosti a malých prevádzok
- Z poľnohospodárskej výroby
- Z energetických zdrojov
- Nadmerný hluk

b) Znečisťovanie

- Priesaky a splašky
- Splašky domového a bytového charakteru.
- Splašky a priesaky z chemizácie poľnohospodárskej výroby.
- Zimné solenie vozoviek a komunikácií

c) Znečisťovanie pôdy

- Reziduá z hnojív, pesticídov, závlahovej vody, depozície komponentov znečisťovanie ovzdušia, reziduá posypových solí.

d) Odpady

K hlavným východiskám ekologických problémov vidieckych sídiel patrí:

- Prestavba veľkokapacitných objektov živočíšnej výroby na menšie objekty a ich rovnomerné rozloženie.
- Prechod z koncentrovanej výkrmnej metódy hospodárskych zvierat (najmä hovädzieho dobytku)
- Zmena technológií ustajnenia hospodárskych zvierat a technológií likvidácie exkrementov.
- Vybudovanie kanalizačnej sústavy a malých čističiek odpadových vôd.
- Prestavba znečisťujúcich priemyslovo-výrobných technológií.
- Znečistenie chemizácie v poľnohospodárskej výrobe a postupný prechod na alternatívne formy s využitím biologických regulačných a cyklických procesov
- Dôsledne riadený proces likvidácie komunálneho odpadu (vrátane škvary).
- Technická obmena a modernizácia lokálnych kúrenísk, postupná zámena za prírodné a zušľachtené palivá (Supuka, 1995, Feriancová, 2005).

1.5 Budúcnosť vidieka

1.5.1 Rozvoj vidieka

Rozvoj vidieka má na Slovensku veľký význam vzhľadom na vysoký podiel vidieckeho osídlenia. Rozvoj vysvetľuje ako nárast a zvyšovanie stavu vecí vo vzťahu k lepšiemu. Rozvoj má niekoľko aspektov: ekonomický, sociálny a kultúrny. Konkrétne možno podľa autora rozvojový potenciál dediny rozdeliť do nasledovných kategórií:

- Prírodné danosti
- Technická infraštruktúra
- Obyvateľstvo dediny
- História a tradície

Ako cieľ rozvoja dediny autor vidí zvýšenie príjmov, majetku a celkovej úrovne bývania a života jej obyvateľov. Rozvoj dediny musí byť realizovaný v nadväznosti na sídla, ako sú okresné alebo priemyselné mestá, alebo na silné dediny strediskového významu (Rattaj, 1996).

Rozvoj vidieka je kombinácia inštitúcií, činností a prepojení, ktoré rozvíjajú ekonomický a sociálny blahobyt ľudí, ktorí žijú, učia sa, pracujú a zabávajú sa vo vidieckych komunitách. Pre dosiahnutie tohto je však nevyhnutné vytvoriť vhodné makroekonomické a sociálne prostredie, dobre fungujúcu občiansku spoločnosť, zmysel pre komunitu, rozvíjajúce sa ekonomické základne, miestnu samosprávu so zodpovedajúcimi zdrojmi a rozvoj individuálneho podnikania. Makro – ekonomika je vecou vlády, ostatné je však kvôli nie vždy dostatočným finančným zdrojom, záležitosťou miestnych obyvateľov a dobrovoľných organizácií, spolkov a rôznych záujmových združení (Gašparová, 1999).

Základný predpoklad obnovy a rozvoja vidieka je aktivizácia jeho vnútorných zdrojov a potenciálov, hlavne ľudského potenciálu. Je, nevyhnutné, aby sa do obci vrátil pocit spolupatričnosti, hrdosti na svoju obec a ochota sa o ňu starať (Jurica, 1996).

Vidiecke oblasti vlastnia veľké hodnoty, ktoré nielenže môžu zastupovať hodnoty ktoré stratili urbanizované alebo industrializované oblasti, ale tiež kompenzovať straty týchto hodnôt. Vidiecky rozvoj musí ochraňovať, posilňovať a kde je to potrebné, nahrádzať tieto hodnoty Preto by mal pokrývať oveľa viac ako podporu poľnohospodárstva, obchodu

a priemyslu, prírodného prostredia a aktivít voľného času sľubuje efektívny začiatok, ktorý tiež posilní ekonomiku (Babinská, 2000).

OECD považuje rozvoj vidieka za komplex, multi – sektorovú koncepciu. Vidiecke podmienky a trendy môžu byť vyjadrené len použitím súhrnného súboru indikátorov. Základný súbor indikátorov OECD je adresovaný na štyri hlavné oblasti týkajúce sa vidieckeho rozvoja: demografiu, ekonomiku, sociálny rozvoj a životné prostredie. OECD uvádza tri základné rozmery vidieckeho rozvoja, ktoré sa musia zohľadniť pri každom hodnotení vidieckych podmienok:

1. Územie

Vidiecky rozvoj je priestorový pojem. Zaoberá sa územnými rozdielmi z hľadiska ich problémov a perspektív, možnosti a príležitosti. Takéto rozdiely sa môžu posudzovať pozitívne (diverzita) alebo negatívne (rozdielnosť, nerovnosť). V každom prípade však územné usporiadanie podmieňuje celkovú výkonnosť a životaschopnosť ekonomických, sociálnych a environmentálnych systémov, ako aj efektívnosť a účinnosť príslušnej politiky.

2. Námety

Vidiecky rozvoj je multi – sektorový pojem. Je zameraný na celý rad demografických, ekonomických, sociálnych a environmentálnych problémov. Zdôrazňuje význam medzi odvetvovej perspektívy a často poskytuje správnu osnovu pre horizontálnu integráciu rôznych aktivít a politiky.

3. Čas

Vidiecky rozvoj je dynamický pojem. Nezaobrá sa obyčajným plynutím času, ale konkrétnou historickou dynamikou, ktorá sa odráža v zmene technologických možnosti, ekonomických štruktúr alebo sociálnych postojov a predstáv (Babinská, 2000).

1.5.2 Politika rozvoja vidieka na Slovensku

Dôležitým cieľom politiky rozvoja vidieka je identifikovať, rozvíjať a chrániť kľúčové prvky národného dedičstva lokalizované vo vidieckych oblastiach. Vlády takmer všetkých krajín realizujú politiku podporujúcu zdedené aktivity obyvateľov a firiem tam, kde sú prevádzkovateľné. Súčasne financujú a realizujú vládne programy na ich ochranu. Príkladmi sú napr. národné parky, lesy, pamätníky.

Z pohľadu splnenia sociálnych cieľov vidieckeho rozvoja je nevyhnutným zámerom dosiahnutie porovnateľnej životnej úrovne vo vidieckych oblastiach s integrovanými oblasťami (Haraj, 1996).

Vláda Slovenskej republiky považuje za jeden z prvoradých cieľov tvojej hospodárskej stratégie takú politiku a prijatie programov rozvoja vidieka, ktorá zlepšia Životnú úroveň na vidieku, a ktoré budú kompatibilné s opatreniami prijímanými v tejto oblasti Európskym spoločenstvom. V roku 1998 vláda schválila Koncepciu rozvoja vidieka, film sa prihlásila k prijatiu integrovanej politiky a k podpore programov pre rozvoj vidieka. Základnými cieľmi stanovenými v Koncepcii rozvoja vidieka Je zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva, zabezpečenie dostatku pracovných príležitostí a primeraných príjmov aj pre odľahlé a znevýhodnené regióny. Deklarovala sa potreba zachovať ekologický prístup a trvalo udržateľný rozvoj vidieka (Babinská, 2000).

1.5.3 Podpora rozvoja vidieka na Slovensku

Rozvojom vidieka sa zaoberajú tak orgány štátnej správy, ako aj orgány na mimovládnej úrovni, teda Združenie miest a obcí Slovenska, ktoré zastupuje obce pri rokovaní s vládou, a v ktorom je združených asi 80% obcí. Ekonomika vidieka bude stáť na malom a strednom podnikaní (Haraj, 1996).

Niektoré možné riešenia, ktoré môžu pomôcť zabrániť odlivu pracovných síl, poskytnúť zamestnanie a možný príjem pre vidieckych ľudí a teda napomôcť k rozvoju vidieka. Sú to riešenia:

- a) cestovný ruch v kombinácii s kultúrnymi a rekreačnými príležitosťami, chalupárstvo a remeslá,
- b) ničím neviazaný priemysel a služby (založené na elektronike),
- c) je potrebné vziať do úvahy sektor podnikov poskytujúcich služby s tvorbou pridanej hodnoty (napr. spracovateľské firmy) pre mestské firmy,
- d) podnietiť malé a stredné firmy orientované na jeden sektor, ktoré môžu profitovať,
- e) zaviesť rozmanitosť do vidieckych komunít (Elterich, 1996).

Jediná reálna cesta k rozvoju vidieka sa ukazuje cesta mobilizácie vnútorných zdrojov, ľudského potenciálu a konkrétneho miestneho potenciálu obcí ako napr. príprava

strategického plánu rozvoja obce miestnou komunitou, lebo práve obyvatelia môžu najlepšie poukázať na existenciu problému, načrtnúť spôsoby ich riešenia a zúčastniť sa na realizácii programu rozvoja (Rusnák, 1996).

Medzi dôležité oblasti iniciovania rozvoja súčasného vidieka patrí okrem iného aj miestna kultúra, resp. spoločensko-kultúrny život. Návrat k lokálnym kultúrnym hodnotám, renesancia miestnych tradícií, ako aj aktivizácia lokálnej kultúry a sociálnej pamäti sú všeobecne považované za nevyhnutný predpoklad i súčasť procesov celkovej revitalizácie vidieckych sídiel., špecifickým prípadom ja cezhraničná resp. interregionálna spolupráca (Gašparová, 1999). Usmernenia rozvoja vidieka sa prejavujú v niekoľkých oblastiach, napr.:

- a) V obnove tradícií v obciach a to hlavne program obnovy dediny zachytením možnosti návratu tradícií, ľudových zvykov, jarmokov, vinobraní, remesiel všeobecne, v podpore malého a stredného podnikania v rôznych sférach primárneho, sekundárneho a terciálneho sektora, tzn. malé hospodárske farmy, obnova bývalých majerov, remeselnícka výroba.
- b) Široká škála služieb s možnosťou ubytovacích kapacít.
- c) V zabezpečení vidieka technickou vybavenosťou a podpora oživenia v socialno – ekonomickej vybavenosti.
- d) V metodickom usmerňovaní verejnosti, s propagovaním, informovanosti, vzájomnou prepojenosťou informačných systémov,
- e) V osvojení si budovania vzťahov medzi zastavaným územím a voľnou krajinou zachovaním vzácneho genofondu, udržiavania a budovania ekologickej stability krajiny, a pod.,
- f) Novou orientáciou obyvateľstva a to uprednostňovaním kvality ŽP, zachovaním identity prostredia ako i socioekonomického územia (Rýchla, 1996).

Problematikou rozvoja vidieka sa na Slovensku zaoberajú orgány statnej správy a na mimovládnej úrovni Združenie miest a obcí SR (ZMOS), ktoré vzniklo v roku 1990. Členmi ZMOS – je 80% sídiel Slovenska.

Na vládnej úrovni existujú tri hlavné smery, ktoré ovplyvňujú. resp. môžu ovplyvniť rozvoj vidieckeho priestoru:

- a) programy podpory zamestnanosti na vidieku

- b) regionálna politika
- c) program obnovy dediny.

1.5.4 Program podpory zamestnanosti na vidieku

Z ekonomických a sociálnych aktivít presadzovaných v rámci štátnych odvetvových programov a iniciatív centrálnych orgánov štátnej správy je potrebné uviesť najmä:

- Štátnu politiku zamestnanosti
- Program podpory malého a stredného podnikania
- Aktivity MH SR zamerané na rozvojové odvetvové programy
- Programy budovania technickej infraštruktúry obci
- Osobitné postavenie v súvislosti s presadzovaním štrukturálnej a regionálnej politiky a politiky rozvoja vidieka má Ministerstvo pôdohospodárstva SR (Babinská, 2000).

1.5.5 Regionálna politika

Regionálna politiku je charakterizovaná ako inštitucionalizovaný systém, ktorý prepája lokálnu úroveň miest a obci so stratégiou hospodárskeho a sociálneho rozvoja na regionálnej a centrálnej úrovni. Ciele regionálnej politiky sú:

- odstraňovať podstatné, existujúce i novo vznikajúce rozdiely v životných a pracovných podmienkach jednotlivých regiónoch,
- obmedzovať negatívne dopady štrukturálnych zmien na jednotlivé regióny, hlavne z hľadiska rozsahu, zamestnanosti a životnej úrovne,
- podporovať rozvoj menej rozvinutých regiónov,
- podporovať tvorbu zdravého životného prostredia a nepripustiť ekologickú nerovnováhu krajiny,
- vytvárať všestranné predpoklady k využitiu miestnych podmienok, predovšetkým zdrojov pracovných síl, prírodných a ekonomických zdrojov a územno – technických podmienok regiónov,
- podporovať výstavbu dostatočných zariadení pre zásobovanie obyvateľstva tovarom a službami všetkého druhu, dostupnými v primeranej vzdialenosti od miesta bydliska,

- ovplyvňovať rozsah a kvalitu bytového fondu a technickej infraštruktúry vo väzbe na počet obyvateľov,
- vytvárať podmienky pre žiaduci investičný rozvoj v regiónoch, hlavne z hľadiska územno-technickej úpravy (kol., 1995).

Pre rozvoj vidieka je prioritná činnosť Agentúry pre rozvoj vidieka. Jej úlohou je koordinovať a organizačne zabezpečovať činnosť inštitúcií v oblasti sociálno-ekonomického rozvoja vidieka, zabezpečovať informačný servis a poradenstvo a spoluprácu príslušných rezortných, prierezových i medzinárodných inštitúcií zaoberajúcich sa rozvojom vidieka. Poslaním Agentúry je podporovať aktivity trvalo – udržateľného, vyváženého sociálno-ekonomického rozvoja vidieckych sídiel, tvorbu zamestnanosti a dotačných príjmov pre vidiecke obyvateľstvo, pomáhať obciam pripravovať a realizovať projekty v týchto oblastiach a asistovať potenciálnym a existujúcim podnikateľským subjektom na vidieku. Agentúra poskytuje pomoc formou poradenstva, vzdelávania, informatiky a projekčnej činnosti (Babinská, 2000).

Program obnovy dediny

(Podrobnejšie v kapitole 1.6)

1.6 Program obnovy dediny (POD)

Väčšina slovenských sídel sú dediny, cca 95 %. Známe je, že sídla menšie ako 3000 obyvateľov nie sú schopné existovať nezávisle, bez finančnej podpory štátu, čo musí byť každoročne zohľadnené vo finančnom rozpočte.

Na dedine žije skoro polovica obyvateľov Slovenska. Dedina je nositeľom významných a špecifických hospodárskych, kultúrnych, sociálnych, ekologických a sídelných hodnôt, ktoré predstavujú významné dedičstvo. Je preto veľmi dôležité analyzovať pozorne všetky špecifiká, ktoré sú predpokladom kvalitatívne nových existenčných ale i rozvojových podmienok.

Problémy slovenského vidieka sú globálnymi problémami vo všetkých súvislostiach a zaoberá sa nimi i vláda, napr. konkrétne tzv. upadajúcimi územiami, kde miera nezamestnanosti presahuje 20 %. Po zmene územno-správneho členenia SR sú tieto údaje

sústavne upravované a vyhodnocované pre nové územno-správne jednotky. Dôležitou skutočnosťou v tejto súvislosti je, že negatívum, ktoré predstavuje vysoká miera nezamestnanosti, je na druhej strane potenciálom možného rozvoja regiónu z hľadiska voľných pracovných síl.

V záujme zachovania životaschopnosti regiónu však nejde len o prosté vytváranie ponuky pracovných miest. Ide hlavne o vytvorenie prijateľných životných podmienok pre mladých ľudí na vidieku, lebo o ich stabilizáciu v tomto priestore hlavne ide. V žiadnom prípade však nejde o "priblíženie" dediny k mestu. Ide o (v skrátrenom pohľade):

- skvalitnenie bytového fondu,
- skvalitnenie technickej a sociálnej infraštruktúry,
- skrášlenie životného prostredia,
- upevnenie súdržnosti vidieckej komunity,
- upevnenie vzťahu obyvateľa k obci (Štépánková, 2002)

1.6.1 Vznik POD

V rozvoji Slovenska majú dedinské sídla nezastupiteľné miesto. Predstavujú 95 % všetkých sídel a žije tu skoro polovica obyvateľov Slovenska. Preto je nutné zastaviť proces devastácie dediny a vytvárať predpoklady a podmienky pre revitalizáciu dediny, pre jej komplexnú obnovu v súlade s rozvojom celej sídelnej sústavy. Pre tento účel bol vypracovaný Ministerstvom životného prostredia v úzkej spolupráci so Združením miest a obcí Slovenska a ďalších expertov, Program obnovy dediny. Vláda SR tento „Program“ schválila svojim uznesením č. 395 dňa 23. júla 1994. Jeho aktualizácia po piatich rokoch vláda SR schválila svojim uznesením č. 254 dňa 9.4. 1996 k „Správe o zabezpečení Programu obnovy dediny" (Jurica, 1997).

Jedným z uznávaných nástrojov rozvoja vidieka je Program obnovy dediny (POD). Pojem poznajú a jeho realizáciu aplikujú štáty rozvinutej Európy už cca 20 rokov, u nás sa začal uvádzať do života od roku 1981, kedy bolo vypracovaná odporúčania a metodické usmernenia pre vypracovanie POD a prijatá uznesenie vlády SR č. 395/91. V tomto čase nebolo zabezpečené cielené financovanie tohto procesu, mnohé obce resp. priaznivci naklonení tomuto programu pochopili filozofiu a realizovali aktivity totožné s predmetom činnosti POD. Tieto boli financované z rôznych zdrojov (štátnych dotácií, obecných

rozpočtov, fondov, súkromných a neštátnych zdrojov, atď.) a už v tejto etape máme množstvo pozitívnych príkladov realizácii aj na slovenských dedinách.

POD je finančným nástrojom orientovaným na podporu vidieckych obcí – ako jediný domáci finančný zdroj. Ten následne štartuje ďalšie aktivity a vytvára priestor na kombináciu zdrojov a následne synergický efekt. Má formu priamych dotácií pre projekty obcí a mikroregionálnych združení obcí z rezortu životného prostredia v celkových čiastkach 17000 – 3000000 € ročne, čo predstavovalo za 12 rokov realizácie takmer 6,1 mil. €. Priama dotácia je smerovaná do oblasti obnovy verejných priestranstiev, do výchovno – vzdelávacích aktivít a spracovania vybraných projektových dokumentácií. Dotáciu uvoľňuje každoročne rezort životného prostredia z enviromentálneho fondu, pričom je potrebné zdôrazniť, že ide o drobné projekty a aktivity s priemernou dosiahnutou dotáciou na 1 žiadateľa 2,6 tis. €. Hodnota výsledného diela je však niekoľkonásobná, nakoľko obce v tomto procese intenzívne využívajú kombináciu vlastných zdrojov – domáce materiály, suroviny, dobrovoľnú prácu, zapájanie nezamestnaných, miestnych podnikateľov a spolkov. (Strelková, 2009).

1.6.2 Definovanie pojmu POD

V Európe je pojem „program obnovy dediny“ (POD) známy už asi 20 rokov, no neexistuje jeho oficiálna definícia.

Možno povedať, že program obnovy dediny je otvorený, dynamický, vývojový proces v rámci ktorého samospráva a občania istej dediny alebo skupiny dedín - mikroregiónu, za pomoci štátu a odbornej sféry aktívnou spoluprácou zlepšia svoje životné podmienky tak, že sa tento priestor stane životaschopným a príťažlivým nielen pre samotných obyvateľov, ale i pre ľudí, ktorí tu nežijú. Plánujú a realizujú také aktivity, ktoré zlepšia a skrášlia životné prostredie s cieľom trvalého zvýšenia štandardu života na dedine, vrátane zachovania jeho špecifik. Ide spravidla o spoluprácu nasledovných subjektov:

- orgánov mestskej samosprávy,
- orgánov štátnej správy,
- odborníkov (urbanista, architekt, ekonóm, sociológ, ekológ,...),
- občanov.

Úloha štátu je v tomto procese nevyhnutná, no väčšinou je podporná z hľadiska finančného a je dôležitá hlavne v začiatku, kedy je nevyhnutné poskytnúť minimálne finančné prostriedky na zavedenie programu. Veľmi dôležité je aby iniciatíva pre obnovu vychádzala priamo z vnútra obce, aby sa sami obyvatelia stali aktívnym potenciálom pri obnove (MŽP, 1997).

Základné ciele programu obnovy dediny vychádzajú z konkrétnych podmienok každej dediny a zameriavajú sa hlavne na:

- obnovenie sociálno-demografického potenciálu,
- obnovenie a rozvíjanie miestnych kultúrnych a spoločenských tradícií,
- upevnenie lokálnych a regionálnych spoločenstiev,
- rozvoj hospodárstva a zamestnanosti,
- racionálne využívanie prírodných zdrojov, produkčného potenciálu pôdy,
- urbanisticko – architektonické riešenie rozvoja dediny,
- podporovanie rekonštrukcie a modernizácie zanedbaného domového a bytového fondu,
- budovanie základnej občianskej vybavenosti a technickej infraštruktúry,
- dôsledné dodržiavanie ekologicko-environmentálnych princípov o ochrane a tvorbe životného prostredia dediny,
- zabezpečenie dôslednej ochrany prírody na katastrálnom území dediny,
- realizovanie regionálneho rozvoja na miestnej úrovni.

Cieľom obnovy dediny je všestranné zveľadenie obce a okolitej krajiny jej obyvateľmi na základe vlastných predstáv občanov, čo je zabezpečené nasledovnými aktivitami:

a) Aktivity podporné:

- pred projektová a projektová príprava,
- kultúra, osвета a propagácia.

b) Aktivity stavebno-technické:

- výstavba, úprava, rekonštrukcia verejnoprospešných stavieb:
  - technickej infraštruktúry obce,
  - objektov a plôch občianskej vybavenosti,

- úprava a revitalizácia verejných priestranstiev,
- obecná "sociálna bytová výstavba" a výstavba bytov pre mladé rodiny.

c) „Zelené aktivity“:

- skrášľovanie verejných priestranstiev,
- spolupráca pri realizácii projektov pozemkových úprav,
- zveľaďovanie chránených území prírody,
- ekologické opatrenia v obci.

Aktivity na podporu rozvoja pracovných príležitosti:

- budovanie regionálnych i miestnych informačných a poradenských centier pre podporu podnikania na vidieku, vytváranie podmienok pre finalizáciu produktov poľnohospodárskej výroby so zameraním na tradičné produkty (muštárne, sušiarne ovocia, pálenice, lisovne oleja)
- organizovanie podujatí v oblasti regionálneho podnikania spojených s predajom miestnej produkcie (trhy, jarmoky, výstavy), budovanie obecných prevádzok a prenajímateľných priestorov pre podnikanie (stravovacie, ubytovacie zariadenia, cestovné kancelárie, pekárne, cukrárne, mlyny, chov rýb, tradičné remeslá), budovanie pobočiek výrobných podnikov,
- aktivizovanie možností vidieckej turistiky a iné (MŽP.1997).

1.7 Základná terminológia

Rozvoj vidieka – široký záber aktivít, ktoré neuskutočňujú iba jednotlivé obce vo vidieckom priestore, ale sú v súlade so záujmami štátu, regionálnej samosprávy, rôznych dobrovoľných občianskych združení, akademickej obce, atď. V širšom meradle sleduje a podporuje na základe zavedených kritérií i Európska únia.

Facilitátor – nevyhnutná kľúčová osoba vstupujúca do procesu tvorby programu obnovy obce. Pojem sa zaužíval v odbornej verejnosti v roku 1991 v súvislosti s aktivitami Ministerstva pôdohospodárstva.

Program obnovy dediny – obce – dokument pripravený občanmi obce pod vedením tzv. facilitátora a za pomoci odborníkov. Obsahuje predstavy, priority obce, je prejavom snahy a iniciatívy občanov. Jej súčasťou sú finančné zdroje a časový harmonogram. Je východiskovým podkladom pre projekt rozvoja obce.

Projekt obnovy dediny - otvorená sústava projektov, ktoré vychádzajú z programu rozvoja obce. Dôležitý je vzťah ku územnému plánu (ÚPN) obce:

- musí byť v súlade s ÚPN obce,
- je podkladom pre vypracovanie zmeny alebo doplnku ÚPN, ak s nim nie je v súlade
- musí obsahovať ÚPN obce, ako svoju súčasť a nevyhnutný podklad pre všetky aktivity potrebujuce stavebné povolenie,
- jednotlivé akcie projektu sú aktivitami, pre ktoré môže obec žiadať podporu z grantov.
- na základe úplne alebo čiastočne realizovaného projektu sa obec môže prihlásiť do súťaže "Cena obnovy dediny roka" (MŽP.1997)

1.8 Organizačné zabezpečenie

25. marca 1997 vláda Slovenskej republiky uznesením č. 222 schválila Program obnovy dediny na Slovensku - Aktualizáciu 1996. Od januára 1998 sa pripravujú intenzívne podmienky v oblasti:

- metodickej,
- organizačnej,
- propagačnej,
- medzinárodných kontaktov,
- finančného zabezpečenia.

Na príprave podmienok sa zúčastnili jednotliví gestori programu:

- Ministerstvo životného prostredia SR a Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP),
- Ministerstvo pôdohospodárstva SR s Agentúrou pre rozvoj vidieka (ARV1),
- Združenie miest a obcí (ZMOS).

Pripravili dokument "Metodické usmernenie o programe obnovy dediny na Slovensku, pravidlách a podmienkach účasti obcí v ňom" . Sú v ňom zoradené do jednotlivých kapitol všetky vecné a procedurálne náležitosti potrebné na plnenie Program obnovy dediny na Slovensku.

Na SAŽP bola založená poradná skupina a na ARVI skupina nezávislých odborníkov, ktorí majú na starosti odborné posúdenie vyplnených dotazníkov obcami a žiadosti o podporu. Na MŽP bola založená skupina medzirezortná, ktoré na základe posudku určí výber obcí pre podporu a výšku podpory. MŽP v novembri 1997 poskytlo vláde SR Informácie o zabezpečení programu dediny na Slovensku s prílohou Metodické usmernenie o programe obnovy dediny na Slovensku, pravidlách a podmienkach účasti obci v ňom, ktorého súčasťou sú:

- Prihláška obce do programu obnovy
- Dotazník - so základnými údajmi o obci.

Do Programu je možné zapojiť sa aj ako mikroregión , teda skupina spolupracujúcich obcí. V roku 1998 sa do propagácie zapojilo niekoľko médií a konali sa odborné semináre, exkurzie a podobne (MŽP, 1997, Štépánková, 2002).

1.8.1 Financovanie potrieb obce

- Obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných zdrojov.
- Obec môže financovať svoje úlohy aj z prostriedkov združených s inými obcami (mestami), príp. s inými právnickými a fyzickými osobami.
- Obci môžu byť poskytnuté dotácie zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.
- Obec si môže zriadiť na plnenie svojich úloh účelové obecné fondy.
- Obec môže financovať svoj rozvoj aj z úverov a pôžičiek schválených OZ.

2 CIELE A PREDMET

Po preštudovaní dostupných materiálov o obci Výčapy Opatovce (historické, mapové a obrazové) a v súlade so zámermi územného plánu vybrať vhodné priestory pre spracovanie sadovníckej obnovy. Následne po uskutočnení terénneho prieskumu spracovať kompozično - priestorovú analýzu a zhodnotiť ich súčasnú sadovnícku úpravu.

Na základe metodiky vypracovať samostatné sadovnícko-architektonické návrhy resp. riešenia vybraných plôch pri rešpektovaní svojbytnosti vidieckeho priestoru v rámci zvyšujúcich sa nárokov a potrieb obyvateľstva na ich životný priestor.

Zdokumentovanie diplomovej práce výkresovo, tabuľkovo a fotograficky.

3 MATERIÁL A METÓDY

3.1 *Materiál k vypracovaniu diplomovej práce*

- Mapové podklady miestneho obecného úradu.
- Odborná literatúra z knižníc SPU, FZKI.
- Územný plán obce Výčapy – Opatovce.
- Vlastná fotodokumentácia z rokov 2006 – 2009.
- Údaje získané terénnym prieskumom a z ústnych výpovedí miestnych obyvateľov.

3.2 *Metodika spracovania diplomovej práce*

- Výber konkrétneho vidieckeho sídla
- Literárna rešerš o danej problematike
- Získavanie údajov o histórii a súčasnosti sídla na miestnom obecnom úrade
- Vyhľadávanie informácií na internete
- Zhotovovanie výpiskov a ich triedenie
- Terénny prieskum, inventarizácia drevín a porastov
- Analýza riešeného územia
- Spracovanie súčasného stavu riešeného územia
- Diskusie so starostom a obyvateľmi obce
- Vyhotovenie fotodokumentácie
- Spracovanie všetkých získaných údajov na PC (Microsoft Word, Excel, AutoCAD, Photoshop, Corel DRAW, SketchUp, Power Point, Google Earth, PDFCreator, 3D Max)
- Vypracovanie návrhu na dotvorenie centrálneho priestoru obce.

3.3 *Metodický postup inventarizácie drevín*

3.3.1 *Zameranie drevín*

Pre čo najpresnejšie zobrazenie súčasného stavu je potrebné dreviny a ostatnú vegetáciu zamerať a zaznačiť do pôdorysného plánu. Pokiaľ nie sú k dispozícii presné geodetické merania, je možné si pomôcť sieťou komunikácií a budov, ktoré slúžia pre bližšie

určenie polohy drevín. Pomocou meracích pásiem je možné od týchto pevných bodov presne určiť ich polohu jednotlivých drevín a porastov.

3.3.2 Inventarizácia drevín

Inventarizácia existujúcich drevín je dôležitým podkladom pri ďalšom riešení záujmového územia. Na základe inventarizácie sa vypracováva plán ošetrovania a starostlivosti o dreviny a plochy zelene, plán výrubov chorých, starých, resp. z kompozičného hľadiska nevhodne vysadených drevín. Rovnako slúži ako podklad pre ocenenie drevín v prípade ich úmyselného poškodenia.

Pri hodnotení drevín sa vychádzalo z Machovcovej metodiky inventarizácie drevín. Inventarizácia bola vykonaná v časovom období od júla 2009 do septembra 2009. Pomocou nadobudnutých vedomostí z dendrológie, pásma a odhadu boli zisťované nasledovné parametre:

- Poradové číslo – v tabuľkovej časti je každý strom očíslovaný poradovým číslom, ktoré zodpovedá poradovému číslu v mapovom podklade
- Rod a druh hodnotenej dreviny
- Obvod kmeňa (cm) – meraný v prsnej výške, t. j. 1,3 m; meria sa pomocou krátkeho pásma, alebo krajčírskeho metra a použije sa pre výpočet spoločenskej hodnoty drevín
- Priemer koruny (m) – meraný kolmým priemetom koruny na plochu a odkrokováním
- Výška dreviny (m) – zisťovaná odhadom podľa výšky okolitých technických prvkov (napr. stĺpy elektrického vedenia)
- Zdravotný stav, spôsob poškodenia a návrh ošetrovania drevín
- Sadovnícka hodnota drevín – určované podľa metodiky Machovca

3.3.3 Sadovnícka hodnota drevín

Zahrňa v sebe všetky kvality drevín, ktoré nebolo možné vyjadriť nameranými hodnotami. Definuje kvality drevín podľa stupňa ich účinnosti ako účelové a funkčné zložky prírodnej časti životného prostredia. Pre určenie sadovníckej hodnoty bola použitá metodika podľa Machovca (1987). Vyjadruje ju päť bodovou stupnicou:

5 bodov: Najhodnotnejšie dreviny

Dreviny absolútne zdravé a nepoškodené tvarom a celkovým habitusom koruny zodpovedajúce druhu, bez pozorovateľných poškodení, veľkostne už úplne rozvinuté, avšak ešte v plnom raste a vývoji. Do tejto kategórie patria dreviny, u ktorých je vzhľadom k predpokladanej dĺžke dosiahnuteľného veku perspektíva dreviny, u ktorých je vzhľadom k predpokladanej dĺžke dosiahnuteľného veku perspektíva, že môžu svoje sadovnícko - krajinársku funkciu plniť ešte niekoľko desaťročí. Tieto dreviny zostávajú zachované vo všetkých prípadoch.

4 body: Veľmi hodnotné, dreviny

Sú dreviny zdravé, typického tvaru, ktorý zodpovedá príslušnému druhu alebo kultivaru. V celkovom habituse môžu byť len nepatrne narušené alebo poškodené. Veľkostne sa rozvinuté aspoň do polovice rozmeru dospelé dreviny na danom stanovišti. Dreviny musia mať predpoklad rozvoja pre ďalšie desaťročia pri udržaní dosiahnutej kvality. V návrhu musia byť zachované v maximálnej možnej miere.

3 body: Dreviny priemernej hodnoty

Sú dreviny zdravé, resp. iba mierne preschnuté. bez chorôb a škodcov, ktoré by sa mohli rozširovať. Dreviny tejto kategórie sa môžu tvarovo líšiť i veľmi podstatne od typického vzhľadu druhu alebo kultivaru. Patria sem napr. dreviny vysoko vyvetvené, u ktorých je predpoklad odrastania, prípadne také, ktoré majú svoju estetickú a funkčnú hodnotu pri silnom vyvetvení dreviny s jednostrannou, avšak stabilnou korunou a pod. Patria sem aj dreviny tvarovo a vzhľadovo typické, avšak doposiaľ menšieho veku, ktorý nedosahuje polovicu normálnych rozmerov daného druhu na danom stanovišti. Tiež u tejto kategórie musí byť predpoklad dlhodobého rozvoja. Pri navrhovaní sadovníckych úprav sa počíta s tým, že sa dreviny buď ponechajú alebo tam kde to zámer projektanta vyžaduje, sa odstraňujú.

2 body: Dreviny podpriemernej hodnoty

Sú dreviny silno poškodené, veľmi vysoko odkonárené, bez predpokladu obrastania po presvetlovacích prebierkach, dreviny staré a málo vitálne, výrazne presychajúce, s výskytom chorôb a škodcov. Predpoklady ich ďalšieho vývoja sú obmedzené po zdravotnej i vzhľadovej stránke. Pri navrhovaní sadovníckych úprav sa počíta s ich postupným odstraňovaním. Výnimku tvoria dreviny mimoriadnej dendrologickej hodnoty, chránené

stromy resp. malebne pôsobiace torzá starých stromov, ponechané na dožitie. Nesmú to však byť dreviny ohrozujúce bezpečnosť ľudí, porastov, porastov alebo iných objektov.

1 bod: Dreviny nevyhovujúce

Sú to dreviny veľmi silno poškodené odumierajúce a odumreté, ohrozujúce bezpečnosť alebo napadnuté chorobami a škodcami, pričom hrozí nebezpečenstvo ich ďalšieho šírenia. Sú to dreviny, ktoré svojou existenciou výrazne poškodzujú kvalitu cennejších exemplárov (napr. dreviny vzrastajúce do korún kvalitných stromov) a dreviny inak bezprostredne ohrozujúce daný priestor a jeho estetické kvality. Do tejto kategórie sú zaradené dreviny bez akýchkoľvek predpokladov ďalšieho vývoja. Pri zásahoch do sadovníckych úprav je nevyhnutné tieto dreviny okamžite odstrániť.

3.3.4 Spoločenská hodnota drevín

Bola vypočítaná podľa prílohy č. 33 až 35 k vyhláške MŽP SR č.24/2003 Z. z. o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín.

Spoločenská hodnota drevín pozostáva z :

Zoznam drevín a ich spoločenská hodnota

- I. Skupina – polovždyzelené a vždyzelené listnaté dreviny
- II. Skupina – ihličnaté dreviny
- III. Skupina – listnaté opadavé dreviny

Spoločenská hodnota sa vyjadruje v slovenských korunách a v rámci skupín I. –III. :

- U stromov podľa výšky a obvodu kmeňa
- U krov a krovitých porastov podľa výšky a plošného priemetu m^2
- U lian podľa obvodu kmienka a jeho dĺžky

Sa stanoví základná spoločenská hodnota dreviny.

Spoločenská hodnota drevín je teda základná spoločenská hodnota ovplyvnená (zvýšená resp. znížená) prirážkovými indexmi.

Prirážkové indexy podľa prílohy č.35 k vyhláške 124/2003 Z. z.:

0,4 – ak je drevina poškodená alebo je iným spôsobom znížená jej fyziologická hodnota v rozpätí nad 60 % (ťažké poškodenie)

0,6 – ak je jednoznačne preukázaný nepriaznivý vplyv dreviny na statiku objektov a budov alebo drevín a ohrozenie prevádzkyschopností inžinierskych sietí, zatienenie nad hodnoty povolené normami a spôsobenie nadmernej vlhkosti obytných a iných objektov

– ak je drevina poškodená alebo je iným spôsobom znížená jej fyziologická hodnota v rozpätí 26-60 % (stredné poškodenie)

0,8 – ak ide o drevinu z náletu alebo výmladkov a ak jej výskyt nie je v súlade s využívaním konkrétnej plochy územia

– ak je drevina poškodená alebo je iným spôsobom znížená jej fyziologická hodnota v rozpätí 11 - 25 % (slabé poškodenie)

0,9 – ak ide o krátkoveké dreviny

1,1 – ak ide o dlhoveké dreviny

1,2 – ak je vek stromu vyšší ako 100 rokov, ak ide o dreviny v okolí priemyselných, poľnohospodárskych a iných hospodárskych objektov, ak rastú v špecifických objektoch areály škôl, zdravotnícke zariadenia, ak rastú v špecifických objektoch, ako sú areály vyhradené areály cintorínov, religiózne objekty a pietne miesta.

1,3 – ak ide o dreviny v brehových porastoch, vo vetrolamoch, v opustených ťažobných priestoroch vrátane hald, výsypiek a odvalov a o dreviny pramenísk a rašelinísk.

1,4 – ak ide o dreviny v parkoch, verejných sadoch a záhradkách, v stromoradiach alebo ak sú súčasťou historických jadier miest a centrálnych mestských zón.

1,5 – ak rastú v botanických a zoologických záhradkách, arborétach, historických parkoch okrem prípadov uvedených hodnotou prirážkového indexu 1,4, v priestoroch kúpeľov a liečebných zariadení a ak nie sú vyhlásené za chránené územia. Ak predstavujú taxóny a taxonoidy (druhy a ich premenlivé formy) guľovité previsnutého a vertikálneho tvaru a taxóny s odlišnosťou v tvare a farebne listov a farebne kvetov, alebo vzácne z hľadiska

introdukcie, pomaly rastúce a zakrpatené, alebo taxonomicky a geograficky vzácne. Ak rastú v chránenej krajinej oblasti a v ochrannom pásme s druhým stupňom ochrany

2,0 – ak rastú v národnom parku a v ochrannom pásme s tretím stupňom ochrany

2,5 – ak rastú v chránenom areáli, prírodnej rezervácii, prírodnej pamiatke, chránenom krajinnom prvku, chránenom vtáčom území a v ochrannom pásme so štvrtým stupňom ochrany

3,0 – ak sú vyhlásené za chránený strom, ak rastú v národnej prírodnej rezervácii a v národnej prírodnej pamiatke

3.3.5 Zdravotný stav

Zdravotný stav je vyjadrený stupnicou od 1 do 5, pričom najkvalitnejšie dreviny sú ohodnotené 5 bodmi.

5 bodov – zdravý strom, len s ojedinelým výskytom nezávažných chorôb alebo škodcov.

4 body – výskyt mikroskopických a drevokazných húb má za následok čiastočné presychanie stromu alebo sa na kmeni vyskytujú ojedinelé dutiny malých rozmerov, pričom stabilita stromu nie je narušená.

3 body – v dôsledku infekcie hubami alebo poškodením živočíšnymi škodcami usychajú konáre v objeme 1/3 koruny, alebo sú na kmeni stredne veľké dutiny spôsobené drevokaznými hubami, drevokazným hmyzom, mechanickým poškodením, klimatickými faktormi a pod. Môže byť čiastočne narušená stabilita stromu. Poškodenia ako i stabilita stromu je možné odstrániť a strom môže ďalej plniť svoju funkciu.

2 body – choroby a škodcovia alebo abiotické činitele spôsobili uschnutie konárov v objeme ½ koruny, vážne sú poškodené hlavné a konštrukčne konáre, na kmeni sa vyskytuje viacero rozmerných dutín, stabilita stromu je výrazne znížená. V prípade, ak ide o dendrologicky alebo historicky významnú drevinu, je nutné poranenia ošetriť, zakonzervovať a zabezpečiť stabilitu stromu. V ostatných prípadoch je vhodné drevinu čo najskôr odstrániť.

1 bod – úplne alebo takmer suchá drevina s rozsiahlymi hnilobami kmeňa, s výrazne narušenou stabilitou, určená na okamžitý výrub.

3.3.6 Návrh spôsobu ošetrovania

1. Orezať suché a napadnute konáre
2. Orezať konštrukčné konáre
3. Ošetriť rany
4. Ošetriť dutiny
5. Zakryť dutiny
6. Vyvážiť korunu (sadovnícky orež koruny)
7. Odstrániť rany po odlomených konároch
8. Opraviť staré rezne rany
9. Ošetriť korene
10. Odstrániť časti napadnute drevokaznými hubami
11. Ošetriť inak napadnute častí
12. Návrh na chemickú ochranu
13. Návrh na vyrub
14. Zviazať konáre v korune stromov
15. Okamžitý orez konárov (hrozí nebezpečenstvo odlomenia a pádu)
16. Znížiť korunu zrezaním vrcholovej časti
17. Vyhrabávanie spadaneho lístia
18. Odstrániť koreňové výmladky
19. Odstrániť pňové výmladky
20. Ponechať nádejny výmladok na zapestovanie
21. Odstrániť nálet
22. Drevinu postupne zmladiť
23. Stanoviť rozsah hniloby na baze kmeňa
24. Okopať, prihnojiť drevinu
25. Presadiť na vhodnejšie stanovište

3.4 CHARAKTERIASTIKA OBCE

3.4.1 Lokalizácia obce

Výčapy – Opatovce sa nachádzajú približne 16 km severne od Nitry v nadmorskej výške 155 m. Sú situované v juhovýchodnej časti Nitrianskej pahorkatiny na pravostrannej nive a terase rieky Nitry.

3.4.2 Klimatické charakteristiky

Meteorologická stanica Slovenskej poľnohospodárskej univerzity, ktorá sa nachádza v Nitre, je v nadmorskej výške 173 m, zemepisnej šírky 48°19' a zemepisnej dĺžky 18°07'. Podľa údajov z tejto meteorologickej stanice záujmové územie leží v agroklimatickej makrooblasti teplej, oblasti prevažne teplej a podoblasti prevažne suchej, kde je teplotná suma (TS 10) za obdobie s priemernou dennou teplotou vzduchu $\geq 10^{\circ}\text{C}$ 3000 – 2800 $^{\circ}\text{C}$. Priemerná ročná teplota je 9,8 $^{\circ}\text{C}$. Priemerný úhrn zrážok je 580 mm za rok (UPN Výčapy – Opatovce, 2003).

3.4.3 Hydrologické pomery

V smere približne severojužnom pretína riešené územie v jeho prvej tretine od východu rieka Nitra. Vodný tok Nitry je regulovaný a má vybudované obojstranné hrádze – rieka je ohradená, čím sa od nej odrezali štyri ramená, ktoré ostali tým pádom mŕtvymi ramenami. Zo severozápadu pôvodne pritekal do rieky Nitry potok Choseň. Ten je v súčasnosti vzhľadom na mieru odlesnenia riešeného územia len tokom občasným a jestvujúcim len v prvých dvoch tretinách svojho priebehu od prameňa.

Do mŕtveho ramena Nitry v smere od Dolných Lefantoviec ústi Lefantovský potok. Južnú hranicu riešeného územia tvorí ľavostranný prítok Nitry potok Hunták. Tento je od Sokolníkov až po ústie zregulovaný na úseku dlhom 1700 m. V nive rieky Nitry sa okrem toho nachádzajú nasledujúce malé vodné toky: Výčapský kanál, Bádický kanál, Dobrotka.

3.4.4 Reliéf riešeného územia

Reliéfom riešeného územia je v jeho východnej časti záplavová niva rieky, ktorá predstavuje jeho 40 % a ktorá prechádza postupne smerom na západ do pahorkatiny s pomerne strmými svahmi. Najnižšie položeným miestom riešeného územia je hladina rieky Nitry v mieste, kde ho opúšťa – 146 m nad morom. Najvyššie položeným miestom je severozápadný cíp vinohradov s nadmorskou výškou 250 m. Z uvedeného vyplýva, že rozdiel medzi najvyšším a najnižším miestom riešeného územia je 104 m. V strede obce je nadmorská výška 151 m n.m.

3.4.5 Geologicko-geomorfologické podmienky

Výčapy - Opatovce ležia v Nitrianskej nive, ktorá je samostatným podcelkom Nitrianskej pahorkatiny. Nitriansku pahorkatinu tvoria neogénne sedimenty – spraše a sprašové hliny.

3.4.6 Pedologické pomery

Pôdnym typom je v nive Nitry nivná pôda. Na päte pahorkov na pravom brehu Nitry je úzky pás černozeme degradovanej na sprašiach. Svahy pahorkov a ich temená sú pokryté hnedozemou na sprašiach. Podľa zrnitosti štruktúry sa v riešenom území jedná o pôdy hlinité. Len severná časť intravilánu a severozápadný cíp územia majú pôdy ílovito – hlinité. Podľa výkonnosti sa v riešenom území nachádzajú pôdy veľmi produkčné. Náchylnosť pôd k erózii je na svahoch pahorkov silná.

3.4.7 Rastlinstvo

Územie Výčap Opatoviec pôvodne pokrývali nížinné lužné lesy, teplomilné dubovo – cerové lesy a dubovo-hrabové lesy panónske (Michalko J. a kol. 1986).

V súčasnosti je už pôvodný lesný kryt odstránený, premenený na poľnohospodársku krajinu a rieky sú zregulované. Len v málo prípadoch sa zachovali zostatky pôvodných korýt rieky v meandroch s brehovými porastmi a hodnotnými biotopmi (Blaško, 1989).

Brehy riek a zvyšky starých ramien zarastajú vrbami – napr vŕba krehká (*Salix fragilis*), vŕba biela (*Salix alba*), vzácny topoľ čierny (*Populus nigra*). Z bylín je to napr. vrbica vrbolistá (*Lythrum salicaria*), horčiak riedkokvetý (*Persicaria mitis*), chrastnica trstovníkovitá (*Phalaroides arundinacea*), mäkkula vodná (*Myosoton aquaticum*), mäta dlholistá (*Mentha longifolia*) a i.

Na regulovaných brehoch riek často môžeme vidieť napr. ovsík obyčajný (*Arrhenatherum elatius*), stoklas lúčny (*Bromus commutatus*), stoklas strapcovitý (*Bromus racemosus*), záružlie mociane (*Caltha palustris*), niektoré ostrice (*Carex* sp.), psiarku lúčnu (*Alopecurus pratensis*), pichliač sivý (*Cirsium ca-num*), plamienok celolistý (*Clematis integrifolia*), jesienku obyčajnú (*Colchicum autumnale*), kostravu lúčnu (*Festuca pratensis*), kostihoj lekársky (*Symphytum officinale*), kozobradu východnú (*Tragopogon orientalis*), lipnicu lúčnu (*Poa pratensis*) a mnohé iné.

Spoločenstvá pobrežnej vegetácie a voľných vodných hladín sú charakterizované žabníkom skorocelovým (*Alisma plantago-aquatica*), okrasou okolíkatou (*Butomus umbellatus*), bahničkou močianou (*Eleocharis palustris*), vrbovkou chlpatou (*Epilobium hirsutum*), kosatcom žltým (*Iris pseudacorus*), žaburinkou menšou (*Lemna minor*), trstou obyčajnou (*Phragmites australis*), niektorými ostricami (*Carex* sp.), pálkami (*Typha* sp.) atď.

Obrábanú poľnohospodársku pôdu osídľujú tzv. segetálne druhy rastlín – napr veroniky (*Veronica* sp.), hluchavka objímavá (*Lamium amplexicaule*), horčica roľná (*Sinapis arvensis*), reďkev ohnicová (*Raphanus raphanistrum*), moháre (*Setaria* sp.), láskavce (*Amaranthus* sp.), nevädza poľná (*Cyanus segetum*), pohánkovec ovíjavý (*Fallopia convolvulus*), pichliač roľný (*Cirsium arvense*) a mnohé ďalšie.

Pôdu človekom neobrábanú ako napr. okraje ciest, vidiecke priestranstvá, skládky a pod. osídľujú tzv. ruderálne druhy rastlín. Medzi časté ruderály patria: štiav kytkokvetý (*Acetosa thyrsiflora*), lobody (*Atriplex* sp.), mrlíky (*Chenopodium* sp.), rumančeky (*Matricaria* sp.), cakanka obyčajná (*Cichorium intybus*), jačmeň myší (*Hordeum murinum*), štiavy (*Rumex* sp.), skorocel väčší (*Plantago major*) a iné.

Voľné plochy ruderalných biotopov často obsadzujú adventívne (pristahované) druhy prinesené k nám dopravou z cudzích krajín. Označujú sa pojmom karanténne buriny. Spomenieme z nich aspoň podslnečník Theophrastov (*Abutilon theophrasti*), podenka obyčajná (*Commelina communis*), kochia metlovitá (*Kochia scoparia*), proso vláskovité (*Panicum capillare*), láskavec zelenoklasý (*Amaranthus chlorostachys*), iva voškovníkovitá (*Iva xanthiifolia*) a i. (Svobodová, 1989).

3.4.8 História

Obec Výčapy – Opatovce vznikla v roku 1888 zlúčením obce Výčapy a obce Opatovce. Archeologické nálezy z chotára dnešnej obce svedčia o tom, že toto miesto bolo osídlené od obdobia Veľkej Moravy. Osada ležala na frekventovanej ceste spájajúcej Nitru so severným Ponitriím, Turcom a Poľskom. Môžeme predpokladať, že bola častou zastávkou cestujúcich a preto osada dostala príznačný názov Výčapy, čiže miesto, kde sa čapovalo pivo, víno.

Prvá písomná zmienka o obci Výčapy je z roku 1239. Samotná osada je staršieho založenia a bola majetkom rodu Hunt – Poznanovcov, ktorí darovali časť svojho majetku vo Výčapoch zoborskému opátstvu. Na darovanom majetku postupne vznikla samostatná osada, ktorá dostala názov Opatovce. Zrejme v tom čase nechali postaviť šľachtici zo Seku vo Výčapoch farský kostol zasvätený Všetkým svätým a stali sa jeho patrónmi.

V čase prvých písomných zmienok patrili Výčapy i Opatovce rodu Hunt – Poznanovcov, ktorí ju darovali zoborskému opátstvu. V neskoršom období je história obce Výčapy spojená s menami Ctibor z Ctiboríc, Apponyiovci, Sándorfovcí, neskôr i Pongráczovci. Okolo 15. storočia vysoká šľachta odmenila svojich verných služobníkov malými majetkami, preto sa stretávame s menami drobných zemanov, ako boli Füßyovcov, Apagyovcov, Medved'ovcov, Ficzaovcov a iných.

Aj v 16. – 19. storočí boli majiteľmi obce mnohí zemanovia ako napríklad Tordayovci, Balilonskí, Osztróthovci, Ghyllányiovci, Hohenzollnerovci, Lelkesovci, Soókyovci, Karácsonyiovci a iní. I obec Opatovce bola v minulosti spojená s menami Ctibor z Ctiboríc a Apponyiovci. Neskôr sú dejiny Opatoviec totožné s Výčapskými, čo logicky vyústilo do ich splynutia v roku 1888.

Rok 1848 sa v našej obci zaviedlo vyučovanie v zimných mesiacoch a až o 4 roky neskôr sa začína pravidelná výučba. V roku 1875 sa škola stáva dvojtriednou obecnou školou. Významným rokom v histórii našej obce je rok 1888, keď sa obec Výčapy a obec Opatovce spojili do jedného celku. K významným dátumom v histórii našej obce môžeme zaradiť tieto:

- 9. 1941 bola zriadená detská opatrovňa
- 1. 4. 1945 oslobodenie obce Výčapy – Opatovce
- 16. 5. 1945 vznikol prvý Miestny národný výbor v obci
- v roku 1949 sa otvorilo kino, ktoré bolo neskôr viackrát rekonštruované
- v roku 1960 bola osada Ľudovítova pričlenená k obci Výčapy - Opatovce
- 1. 1. 1961 bola zriadená Zubná ambulancia
- 22. 6. 1975 bola odovzdaná do užívania nová budova Kultúrneho domu
- v roku 1980 bola zriadená Detská ambulancia
- v roku 1982 bola dokončená prístavba Základnej školy
- 22. 1. 1988 bola odovzdaná do užívania budova Materskej školy
- v roku 1993 bola v obci zriadená lekáreň
- v roku 1994 sa osada Ľudovítova oddelila od obce Výčapy – Opatovce
- v roku 1997 sa dala do užívania I. etapa kanalizácie a čistička odpadových vôd
- v roku 1999 sa konali oslavy 760. výročia prvej písomnej zmienky o obci Výčapy
- v roku 2001 bola vyhotovená vnútorná maľba kostola Všetkých svätých
- 1. 1. 2003 sa začala používať zrekonštruovaná budova starej školy na účely zdravotného strediska

Výčapy – Opatovce sú známe svojim krásnym krojom, ktorý patrí k ľudovým odevom bývalej Nitrianskej župy. V súčasnosti sa už kroj nenosí, možno ho vidieť len na niektorých kultúrnych a cirkevných podujatiach. V mnohých rodinách ho však opatrujú ako spomienku na šikovné ruky našich starých mám. V našej obci má hlboké korene ochotnícke divadlo. Rozmach nastal po 1. svetovej vojne, vtedy každoročne počas zimných mesiacov sa nacvičovalo jedno divadelné predstavenie. Ľudia sa schádzali v rodinách, nakoľko kultúrny dom ešte neexistoval. Spočiatku šlo o divadelné predstavenia v maďarskom jazyku. Prvé divadelné predstavenie bolo uvedené v júli 1922. K oživeniu divadelníctva došlo v roku 1975, keď sa odovzdal do užívania nový kultúrny dom.

V roku 1950 vznikla miestna organizácia Csemadoku, ktorá svojimi divadelnými prestaveniami a vystúpeniami žala veľké úspechy v obci, ale i v okolí. Šlo o kultúrny spolok, ktorý združoval maďarských spoluobčanov. Koncom 70. rokov Csemadok zanikol, no nadšenie ľudí a záujem o folklór zostali dodnes. Dôkazom toho sú folklórny súbor NEFELEJCS a spevácka skupina NÁDEJ, ktoré pôsobia v našej obci. I vďaka nim sa každoročne konajú folklórne slávnosti Rok na dedine, kde okrem domácich súborov vystupujú i súbory z okolitých dedín.

Až po súčasnosť sa zachoval krásny ľudový zvyk, a to chodenie „fašangošov“ po dedine. Sú to chlapci, ktorí počas fašiangov, za sprievodu harmoniky, chodia po dedine a za malú odmenu pred každým domom zatancujú tradičný tanec a vykrútia všetky ženy a dievčatá. Chlapcov spoznáte jednoducho, oblečené majú košeľe, ktoré boli v minulosti súčasťou mužského kroja.

Rímskokatolícky kostol Všetkých svätých vo Výčapoch postavili šľachtici so Seku a prvá zmienka o ňom je z obdobia rokov 1332 – 1337. Prestavbu a rozšírenie kostola začal János Soóky a v roku 1740 dokončil knieža Frigyes Hohenzollner. Počas 18. a 19. storočia bol kostol i jeho fasáda viackrát obnovená podľa práve prebiehajúceho umeleckého štýlu. V rokoch 1967 - 1970 bola vykonaná generálne oprava kostola a bol rozšírený bočnou prístavbou. V tom období bol tiež rekonštruovaný obraz Všetkých svätých. Rekonštrukciu vykonal náš rodák, akademický maliar Dezider Tóth. Súčasná vnútorná maľba kostola pochádza z roku 2001, o ktorú sa zaslúžil vdp. Rudolf Vaško.

Za významný objekt na území našej obce môžeme pokladať už spomínaný rímskokatolícky kostol Všetkých svätých postavený v 14. storočí. V jeho veži sú tri bronzové zvony z roku 1925, ktoré dali vyrobiť rímskokatolícki veriaci z Výčap – Opatoviec. Oproti kostola stojí barokový kaštieľ, ktorý dal v polovici 18. storočia postaviť knieža Frigyes Hohenzollner. Z rodinných dôvodov, ale i z obavy pred maďarskou revolúciou, kaštieľ predali rodine Nozdroviczských. V súčasnosti v budove sídli obecný úrad.

Zachovali sa i mnohé iné stavby napríklad baroková kaplnka sv. Jozefa zo začiatku 18. storočia, ktorá stojí vo výčapskom cintoríne a tiež murovaná zvonica z roku 1815, ktorá

stojí na opatovskom námestí. Pred zvonickou stojí kamenná polychrómová socha Ježiša Dobrého pastiera postavená v roku 1882.

Za pozornosť tiež stoja:

- kamenná polychrómovaná socha sv. Jána Nepomuckého z roku 1789, ktorá sa nachádza v kostolnej záhrade a bola renovovaná v r. 1811 a 1984
- drevená socha sv. Floriána, ktorú v roku 1987 vyhotovil rezbár Kuna z Bratislavy. Pôvodne na tomto mieste stála kamenná socha sv. Floriána, ale pri zrútení sa podstavca bola poškodená a odstránená okolo roku 1970.
- socha Ježiša Dobrého pastiera postavená v roku 1882, ktorá sa nachádza pre zvonickou
- socha sv. Urbana nachádzajúca sa v novom vinohrade
- tzv. Fehér kereszt (Biely kríž) z 18. storočia
- ústredné kríže na oboch cintorínoch.

3.4.9 Súčasnosť obce

• Občianska infraštruktúra

Obec má vybudovanú sieť občianskej infraštruktúry v tejto skladbe: obecný úrad s kultúrnym domom , základná škola, materská škola, dom smútku, dva cintoríny , budova kina, futbalové ihrisko dané do prenájmu miestnemu združeniu futbalového klubu. Chýba telocvičňa. K občianskej vybavenosti, ktorá poskytuje služby pre občanov patria :

- Poštový úrad
- Autoservis, pneuservis, odťahová služba Ivan Kuna
- Chovateľské, záhradkárske a rybárske potreby
- Kadernický salón BEBA
- Kozmetické štúdio EMA
- Potraviny BUDAY-BUDAYOVÁ
- Potraviny COOP Jednota
- STAV REAL Vladimír Hrnčár
- Zmiešaný tovar Katarína Molnárová
- Zmrzlina Mária Bekényiová

- KAJAgarden, bytové doplnky, kvetinarstvo
- Mini potraviny Ladislav Dlábik
- Kaviareň Koloniál
- Šport Bar Soňa Hupková
- Rehabilitačné centrum Silvia Billíková
- Papiernictvo, farby, laky, Vladimír Miko
- Mäso-údeniny Tibor Fábry
- Branislav Németh- SIGMONET

- ***Technická infraštruktúra***

Zásobovanie obce pitnou vodou je riešené formou obecného vodovodu.

V obci je dobudovaná splašková kanalizačná sieť. Obec je napojená na kanalizačnú sieť s odvedením a čistením splaškových odpadových vôd do spoločnej ČOV Výčapy – Opatovce. Vodovodná a kanalizačná sieť je v správe Západoslovenskej vodárenskej spoločnosti, a.s. Nitra. Obec Výčapy - Opatovce je plynofikovaná. Sídlný útvar obce Výčapy - Opatovce je pripojený na elektrickú energiu z distribučnej rozvodnej vzdušnej siete VN – 22 kV cez stožiarové trafostanice TS 1 – TS 7.

- ***Dopravná infraštruktúra***

Hlavnú komunikačnú kostru obce Výčapy – Opatovce tvorí komunikácia prvej triedy I/64. Táto komunikácia prechádza stredom obce. Na túto cestu sú napojené obecné komunikácie, ktoré prechádzajú všetkými časťami obce. V obci sú vybudované chodníky pri štátnej ceste, na novom sídlisku JUH a v smere od štátnej cesty k obecnému úradu.

Obcou prechádza železničná trať v smere Nitra -Topoľčany. Autobusová doprava je zabezpečená linkami Veolia Transport Nitra a.s. a SAD Prievidza a.s.

- ***Zdravotníctvo***

Obec Výčapy – Opatovce má vybudované zdravotné stredisko, kde zdravotnú starostlivosť pre obec poskytujú:

MUDr. Ladislav Absolón – všeobecný lekár pre dospelých

MUDr. Viera Uramová – všeobecný lekár pre deti a dorast

MUDr. Igor Tarabčák – gynekológ

MUDr. Mária Kittlerová – stomatológia pre dospelých, dorast a deti

Lekáreň sv. Cyrila a Metoda

- **Kultúra**

Spoločenský a kultúrny život v obci zabezpečujú v spolupráci s obecným úradom organizácie obce.

Organizácie a združenia obce:

FC Výčapy - Opatovce

Športový klub stolného tenisu

ZO Jednoty dôchodcov Slovenska

Tanečný klub SAMBÁČIK

ZO Slovenského zväzu zdravotne
postihnutých

Klub mladých športových nádejí

Poľovnícke združenie

Spevácka skupina NÁDEJ

26. zbor sv. Cyrila a Metoda

Folklórna skupina NEFELEJCS

ZO Slovenského zväzu záhradkárov

Občianske združenie ŠKÔLKARIK

Mažoretky MIRABELL

ZO Slovenského zväzu chovateľov

Tanečný krúžok JUMBO

Obecná knižnica:

Pri obecnom úrade je zriadená verejná knižnica pre obyvateľov obce aj širokého okolia. Knižničný fond obsahuje 9 559 knižničných jednotiek a pravidelne dvakrát do roka sa dopĺňa o nové knihy pre dospelých ale aj deti.

V roku 2009 sa knižničný fond doplnil o 35 kníh pre dospelých, o 12 kníh pre deti a mládež a o 2 knihy náučnej literatúry v celkovej hodnote 619,64 €.

Významné kultúrne akcie v roku 2009:

V predvečer prvého mája sa zišli obyvatelia obce, aby spoločne postavili „máj“.

Tak, ako každý rok, aj tento si naši najmenší uctili všetky matky a pripravili slávnostný program pri príležitosti Dňa matiek, ktorý sa konal v sále kultúrneho domu.

V septembri si naša obec pripomenula 770. výročie prvej písomnej zmienky o obci. Obecné slávnosti sa konali dva dni. Začali sa slávnostným otvorením nového obecného úradu v novo zrekonštruovaných priestoroch okolo ktorého sa konal jarmok ľudových remesiel. Nasledovali atrakcie pre deti. Nechýbal skákací hrad, prehliadkové jazdy vláčikom po obci, maľovanie na tvár a rôzne súťaže, ktoré pripravili organizácie pôsobiace v obci. Večer sa konala ľudová veselica. Na druhý deň sa slávnosti zavŕšili slávnostnou akadémiou v sále kultúrneho domu.

Občianske združenie Škôlkarik pripravilo pre naše deti karneval, tekvičkovú slávnosť a v spolupráci s Klubom mladých športových nádejí rôzne súťaže pri príležitosti Dňa detí. Klub mladých športových nádejí zorganizoval Beh obnovenými ulicami Výčap – Opatoviec. Priaznivci futbalu mohli sledovať súťažné ale aj priateľské futbalové zápasy.

Klub stolného tenisu organizoval v sále KD súťaže v stolnom tenise.

• ***Investičná činnosť***

Výstavba nájomných bytových domov

V roku 2007 sme začali s výstavbou troch nájomných bytových domov. V tomto roku sa výstavba ukončila a do nájmu sa odovzdalo 21 bytových jednotiek. Na výstavbu sme obdržali z Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR dotáciu vo výške 193.089,- € a príspevok zo Štátneho fondu rozvoja bývania vo výške 731.494,- €. Z vlastných zdrojov sme preinvestovali sumu 118.575,- €.

Rekonštrukcia kaštieľa na obecný úrad

V tomto roku sme ukončili rekonštrukciu kaštieľa na obecný úrad. Preinvestovala sa suma 384.709,- €, z toho sa použili vlastné finančné prostriedky v sume 52.770,- € a úver v sume 331.939,- €. V septembri sa konalo slávnostné otvorenie nového obecného úradu.

4 VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Zdravotné centrum Výčapy – Opatovce

4.1.1 Súčasný stav

Riešená plocha obdĺžnikového tvaru s rovným reliéfom sa nachádza v srdci dediny, je dotýčným miestom s hlavnou cestou a patrí k najfrekventovanejšou oblasťou v obci. V práci sa zameriavam na plochu, ktorá prepája sústredenú občiansku vybavenosť v obci. Jedná sa o tieto objekty : Zdravotné stredisko (všeobecný lekár pre dospelých, všeobecný lekár pre deti a dorast, gynekológ, stomatológia pre dospelých, dorast a deti), Pošta, Farby laky , Lekáreň sv. Cyrila a Metoda, Mäsiarstvo. V blízkosti sa nachádza obecny úrad, pamätník SNP, cintorín, autobusová zastávka a železničná zastávka.

Stredisko je v zanedbanom stave v minulosti tu neprebíhala žiadna údržba, areál je cieľom náletov. Na ploche sa nachádza 21 drevín z toho: 61% *Acer platanoisdes*, 20% *Tillia cordata*, ostatné (*Juglans regia*, *Chamaecyparys lawsoniana*, *Juniperus sabina*).

Na riešenom území bol vyriešený problém s parkovými miestami, absentuje však mobiliár (smetné koše, lavičky, osvetlenie).

4.1.2 Návrh riešeného územia

V návrhu sa zameriavam na funkčné a estetické vyriešenie priestoru občianskej vybavenosti. Hlavnou podmienkou riešeného územia je vyriešiť efektívne prepojenie jednotlivých služieb, v oblasti navrhnuť oddychovú časť a k nej chýbajúci mobiliár, odstrániť nálety, doplniť územie o autochtónne dreviny a kvitnúce kry, zakryť nevhodné pohľady, navrhnuť zeleň ktorá by nebola náročná na údržbu.

Cieľom je vytvoriť areál, ktorý priláka občanov obce, kde by sa mohli stretávať, relaxovať. Pomerne často zdravotné stredisko navštevujú aj občania z okolitých dedín a preto môže slúžiť aj, ako nástroj pre pozdvihnutie sebavedomia života občanov v obci.

4.2 Centrálny park Výčapy - Opatovce

4.2.1 Súčasný stav

Centrálny park sa nachádza vo vnútri najstaršej časti obce Opatovce. Tento zelený pás obklopený najstaršími domami v obci v minulosti slúžil skôr ako miesto pre vedenie inžinierskych sietí ako esteticky. V súčasnosti sa v ňom nachádza elektrické vedenie, telefónne vedenie, kanalizácia s dvoma kanalizačnými šachtami aj preto nebola riešená na tomto mieste žiadna zeleň. Pri rekonštrukciách miestnych komunikácií a budovaní kanalizácie slúžil pás ako skladisko materiálu plus neustále slúži ako parkovisko miestnych občanov.

Momentálne sa v riešenom území nachádza 23 drevín (*Aesculus hippocastaneum*, *Pinus sylvestris*, *Thuja occidentalis*, *Betula pendula*,...) niektoré sú nevhodne umiestené a zasahujú do elektrického vedenia. Trávnik je neustále udržiavaný.

V blízkosti sa nachádza kultúrny dom, ktorý slúžil ako obecný úrad obce, momentálne sa v ňom prenajímajú kancelárske priestory, v KD sa nachádza knižnica, pohostinstvo KOLONIAL. KD sa 2x do týždňa konajú trhy, pomerne často sa využíva na kultúrne podujatia nie len pre obyvateľov ale aj pre širokú verejnosť. Súčasťou je zvonica z roku 1815 ktorá sa zeleného pásu dotýka, Vináreň slúži na menšie kultúrne podujatia ako sú svadby, s obľubou sa v nej stretávajú rôzne organizácie z dediny (záhradkári, poľovníci...), Kino – Kaviareň momentálne sa kino v dedine neprevádzkuje, napriek tomu sa v priestoroch otvorila nová kaviareň.

Miesto sa s obľubou stáva miestom prechádzok, aj na tomto mieste ako aj v celej obci absentuje mobiliár plochy pre relax, oddych a stretávanie sa obyvateľov.

4.2.2 Návrh riešeného územia

Riešenie by malo spočívať navrhnutím promenády s miestami pre oddych a relax občanov, tvorená autochtónnymi drevinami a kvitnúcimi krami nenáročnými na údržbu, ktoré by mali dotvárať historické prostredie v danom území. Pri návrhu by predchádzalo k zakopaniu inžinierskych sietí do chráničky, tým by sa zamedzil neskorší výrub drevín, alebo znehodnotenie drevín, prípadne poškodenie elektrického, alebo telefónneho vedenia. Parkovisko pred vinárňou plánujem zrušiť nakoľko nebolo estetické, nahradí ho veľké

parkovisko neďaleko pred kultúrnym domom. Okraj medzi cestou a trávnikom zeleného pasu sa ochráni prekážkami voči nežiadaneému parkovaniu áut, čo zabezpečí neznehodnocovanie zelene.

Vysadená zeleň by mala slúžiť aj ako estetický, hygienický, funkčný a sociálny prvok v centre dediny. Promenáda sa stane miestom pre oddych, relax a stretávanie sa občanov.

4.3 Bytové domy

4.3.1 Súčasný stav

Bytové jednotky sa vybudovali na parcele, ktorá sa nachádza pri vstupe do dediny, leží na ceste ktorá spája obce Výčapy – Opatovce a Ľudovítovu. Jedná sa o novostavby určené pre podporu bývania mladých občanov v obci. Miesto bytových domov je obklopené novostavbami rodinných domov, ako aj domom smútku ktorý sa momentálne nepoužíva, ďalej podnikom na spracovanie plechu BEREK. V blízkosti sa plánuje otvoriť mäsiarstvo a potraviny. Areál bytových domov spočíva s vlastnej parcely okolo bytoviek ako aj z troch parciel pre výstavbu rodinných domov o ktoré nemal nikto záujem. Súčasný stav riešeného územia tvorí jedenásť novovysadených *Acer platanoides*, vysadené bez akéhokoľvek kompozičného zámeru. Novovysadený trávnik je bez údržby.

4.3.2 Návrh riešeného územia

Po pohovore s starostom obce by mal návrh obsahovať multifunkčné ihrisko na danej parcele a jedna parcela by mala slúžiť ako trávnatá plocha, ktorá by sa mala stať miestom rôznych aktivít. Hranicu pozemku, ktoré bytové domy zdieľajú s podnikom na úpravu plechu oddeliť zeleňou, čím zamedzím prašnosti, hlučnosti a zamedzeniu nežiadaneého pohľadu na podnik. Ďalej by mal návrh vytvoriť mladým rodinám nie len z bytových domov ale aj z okolia miesto pre oddych ako aj pre hry s deťmi. Je potreba navrhnúť dreviny nezávadné a bezpečné pre malé deti, keďže sa miesto stane cieľom detských hier. Rozhodol som sa miesto spriechodniť vstupmi z oboch komunikácii ako aj vstupmi z bytoviek pre lepšiu prístupnosť.

5 DISKUSIA

Obnova vidieka sa v súčasnej dobe dostáva čoraz častejšie do popredia záujmu aj za pomoci čerpania európskych fondov. Túto obnovu si najčastejšie spájame s dotváraním verejných priestorov, ktoré boli v riešenej obci zanedbané, znehodnotené. Aj z toho dôvodu som si zvolil vybrané plochy v rodnej obci.

Téma diplomovej práce je : Obnova vybraných častí obce Výčapy Opatovce, pričom jej cieľom je vytvorenie návrhu verejného priestranstva, ktorému predchádzala dôsledná analýza zelene a priestoru. Podstatné bolo aj preštudovanie odbornej literatúry. Názory a podnety autorov boli dôležité pre správnu tvorbu návrhov.

Stotožňujem sa predovšetkým s názormi Šarafína (1998), ktorý sa sústreďuje na architektonickú obnovu vidieka. Poslaním jeho teórie je dať vidieku motiváciu do budúcnosti, objaviť životodarný odkaz minulosti, vrátiť architektúre vidieka jej tvár, jednoduchosť a úprimnosť.

Vytvoril som priestor, ktorý poskytuje možnosti stretávania sa ľudí a trávenia voľného času, ktorý podporuje verejný život a dobrú reprezentačnú funkciu obce.

Podobe sa stotožňujem s názorom Gajdoša (1998), ktorý pojednáva o sociálnych problémoch vidieka, o zásadných dôsledkoch zneváženia všetkého dedinského ako čohosi menejcenného, prežitého, nemoderného.

Myslím si, že zmena myslenia obyvateľov, zmena ich vzťahu k prostrediu, v ktorom žijú a záujem o veci verejné, sú v tvorbe či obnove vidieka na prvom mieste. Každý z nás je zodpovedný za prostredie, v ktorom žije. Preto obnove spoločenstva dediny v rámci programu by sa mala venovať mimoriadna pozornosť.

Taktiež si myslím, že obnova dediny by sa mala riešiť komplexne a systémovo, pretože čiastkové zmeny ťažko prinesú zásadné premeny. Závažnou bariérou v riešenej obci bol prístup k spracovaniu programu obnovy. Ide o predstavu zložitých realizačných možností a najmä neschopnosti obce finančne zabezpečiť realizáciu. Vlastné finančné zdroje sú z tohto pohľadu nedostatočné.

6 ZÁVER

V diplomovej práci som riešil vybrané prietory obce Výčapy – Opatovce. Na základe analýzy riešených plôch môžem vysloviť záver, že riešené areály a ich zeleň neoddeliteľnou súčasťou obce. Ich situovanie v vybranej časti má nielen reprezentovať ale má mať, pokiaľ to priestor umožňuje i funkčné využitie.

Pri riešení návrhov jednotlivých plôch som vychádzal z terénneho prieskumu, kde som zhodnotil súčasný stav areálov, ich momentálnu využiteľnosť a atraktivitu. Pri rozbere priestorov som usúdil, že súčasné podmienky riešených areáloch nezodpovedajú novej ponuke využiteľnosti. Preto cieľom návrhu je areálom pridať na atraktivite prostredníctvom navrhovanej výsadby a prilákať do príjemného a zaujímavého prostredia čo najviac návštevníkov. Navrhované územia dopĺňam o výsadbu autochtónnych druhov drevín a kvitnúcich krov. K riešeným územiám navrhujem vybudovanie chodníkov jednak pre bezpečnejší pohyb v centrálnych častiach obce ako i prístupnejšia a lákavejšia možnosť vstupu do parkov. Výsadby zelene riešime aby boli zaujímavé, použitým tvarom, listom a kvetom zaujímavých drevín. Priestoru dodávame na atraktivite ako nadobudnutiu reprezentatívneho charakteru. Plochy spájame použitím rovnakých i podobných prvkov zelene a tým priestor zjednocujeme.

Popri komunikáciách dopĺňam o sprievodnú zeleň popri navrhovanom chodníku, čím priestor obohacujeme nielen o zeleň, ale mu dodávame i funkčný význam. Výsadba pozostáva z kvitnúcich drevín zaujímavých listom a kvetom. Do novo navrhnutých miest umiestňujeme mobiliár, lavičky, odpadkové koše, ktoré v priestore chýbali.

Realizácia týchto projektov, je reálnym cieľom. Stačí silne motivovať samosprávu a občanov k vypracovaným projektom. Grafické, mapové a textové výstupy diplomovej práce môžu poslúžiť pre obec ako podklad pri spracovávaní žiadostí o finančnú podporu zo strany štátu a iných organizácií, zameraných na podporu a rozvoj vidieka.

7 POUŽITÁ LITERATÚRA

- STRELKOVÁ, J. 2009. Kultúra a osвета turizmu. Národne osvetové centrum, 2009, 89 s.
- BABINSKÁ, A. 2000. *Rozvoj vidieka v krajinách V.š.* : Diplomová práca, Nitra, 2000
- BOTÍK, J. – RUTTKAY, M. – ŠALKOVSKÝ, P. 1998. *Ľudová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku z pohľadu najnovších poznatkov archeológie a etnografie*. Bratislava : Academic Electronic Press,s.r.o.,1998. 103 s.
- ELTERICH, J. 1996. *Vidiek – šanca pre ekonomický rozvoj*. Zborník referátov z vedeckej konferencie, Nitra, 1996, SPU Nitra 1997, 29 s.
- GAŠPAROVIČOVÁ, A.1999. *Postavenie vidieka v rámci krajín Vyšehradskej štvorky*: Diplomová práca, Nitra 1999.
- GLAUS, A a i. 1963. *Zalesňovanie miest a dedín*. Bratislava : SVPL. 1963. 541 s.
- HARAJ, V. 1996. *Ciele agrárnej politiky v rozvoji vidieka*. In.: Vidiek – šanca pre ekonomický rozvoj, Nitra, 1996.s.17-21. ISBN 80- 71373- 65- 6.
- HARAJ, V. 1996. *Stratégia rozvoja vidieka na Slovensku*, Zborník z medzinárodného seminára, Mlynky ,1996, SPU Nitra 1997, 87 s.
- FERIANCOVÁ, Ľ.2005. *Obnova zelene vidieckeho sídla*.1.vyd.Nitra:SPU 2005. 102s.
- ILKOVIČ, J.2001. Analýza faktorov interakcie poľnohospodárskej výroby a vidieckeho sídla v podmienkach Slovenska. *In Acta horticulture et regiotecturae, Slovaca Universitas Agriculturae Nitrae*, Nitra, mimoriadne číslo 2001.s. 37-42.
- JURICA, K.1996. *Stratégie rozvoja vidieka na Slovensku*, Zborník z medzinárodného seminára, Mlynky, 1996, SPU Nitra 1997, 134 – 135 s.
- KNOP, A. 1994. *Vesnice – stavby a krajina majú svoj rád*. 1.vyd. Brno: Ústav územného rozvoje. 1994. 211 s.
- ONDREJKA, K.2003. *Malý lexikón ľudovej architektúry na Slovensku*, Bratislava: Mapa Slovakia Bratislava, 2003, 280 s.
- PAŠIAK, J.2001. K problematike trvalo udržateľného rozvoja malých sídiel. In: *Životné prostredie* č. 1, 2001.s. 9-13.
- PLESNÍK, P. a kol. 1974. *Slovensko ľud-1.časť*. Bratislava: Obzor 1974, 732 s.
- PLESNÍK, P. 1989. *Malá slovenská vlastiveda*. 1. Vyd. Bratislava : Obzor. 1989, 400 s.
- RATTAJ, P. 1996. *Stratégia rozvoja vidieka na Slovensku*, Zborník z medzinárodného seminára, Mlynky, 1996, SPU Nitra 1997, 129 – 131 s.

- RÓZOVÁ, Z. 2003. *Tvorba zelene v sídlach vidieckeho typu*. In: *Sídlo – Park – Krajina 1.*, Mesto ,zeleň ,kvalita života : Zborník referátov z medzinárodnej konferencie a 7 kolegovia katedier KAZT: Nitra 19 – 20.9.2002. Nitra: SPU 2003. 129 – 134. ISBN 80-8069- 170- 3
- RUSNÁK, P.1996. *Vidiek – šanca pre ekonomický rozvoj*, Zborník referátov z vedeckej konferencie, Nitra. 1996. SPU Nitra 1997. 43 - 44 s.
- RUŽIČKOVÁ, J. 1980. *Sadovníctvo*. Praha: Příroda, 1980, 284 s.
- SÝKORA, J. Územní plánování vesnic a krajiny Urbanizmus 2. Praha: ČTUV 2002. 180 s.
- SÝKORA, J. *Venkovský prostor*. 1. díl. Praha : ČVUT, 1998, 62 s.
- SÝKORA, J. *Venkovský prostor*. 2. díl. Praha : ČVUT, 1998, 156 s.
- SUPUKA, J.2000. *Ekológia urbanizovaného prostredia*. Zvolen: TU, 2000, 223 s. ISBN 80-228- 0964- 0
- ŠTĚPÁNKOVÁ, R.2001. *Rozvoj obnovy vidieckych sídiel vo vzťahu k poľnohospodárskej výrobe, v kontexte s regionálnymi podmienkami* : Dizertačná práca. 1.vyd. SPU Nitra, 2001.
- ŠTĚPÁNKOVÁ, R.2003. *Urbanizmus vidieckych sídiel*. Študijný materiál, Nitra, 2003, 42 s.
- ŠTĚPÁNKOVÁ, R.2009. *Urbanizmus a územné plánovanie*. Študijný materiál, Nitra, 2009, 178 s.
- TVRDOŇOVÁ, J.1998. *Podporné programy smerom k vidieku*. Agentúra pre rozvoj vidieka (interný materiál). Nitra. 1998.
- VOTRUBEC, C. 1980. *Lidská sídla – jejich typy a rozmístnění ve světě*. Praha: Académia, 1980, 396 s.
- [http:// www.mzp.sk/](http://www.mzp.sk/)
- [http:// www.sazp.sk](http://www.sazp.sk)
- [http:// www.vo.sk](http://www.vo.sk)
- [http:// www.vycapyopatovce.sk](http://www.vycapyopatovce.sk)
- [http:// www.sk.wikipedia.org](http://www.sk.wikipedia.org)

8 PRÍLOHY

Príloha A – Inventarizačné tabuľky, obrázky , fotodokumentácia

Inventarizačné tabuľky

Bytové domy

Č.	Latinský názov	Vek	Obvod kmeňa (cm)	Priemer koruny (m)	Výška stromu (m)	Sadovnícka hodnota	Spoločenská hodnota (€)	Poznámka
1	<i>Acer platanoides</i>	10	15	1,5	2,5	3	132,7	Novovýsadba
2	<i>Acer platanoides</i>	10	16	1,5	2,5	3	132,7	Novovýsadba
3	<i>Acer platanoides</i>	10	15	1	2,5	3	132,7	Novovýsadba
4	<i>Acer platanoides</i>	10	14	1	2,5	3	132,7	Novovýsadba
5	<i>Acer platanoides</i>	10	15	1	2,5	3	132,7	Novovýsadba
6	<i>Acer platanoides</i>	10	14	1	2,5	3	132,7	Novovýsadba
7	<i>Acer platanoides</i>	10	15	1	2,5	3	132,7	Novovýsadba
8	<i>Acer platanoides</i>	10	15	1,5	2,5	3	132,7	Novovýsadba
9	<i>Acer platanoides</i>	10	16	1	2,5	3	132,7	Novovýsadba
10	<i>Acer platanoides</i>	10	15	1,5	2,5	3	132,7	Novovýsadba
11	<i>Acer platanoides</i>	10	16	1,5	2,5	3	132,7	Novovýsadba

Centrálny park

Č.	Latinský názov	Vek	Obvod kmeňa (cm)	Priemer koruny (m)	Výška stromu (m)	Sadovnícka hodnota	Spoločenská hodnota (€)	Poznámka
1	<i>Aesculus hippocastanem</i>	8	20	3	3	3	200	-
2	<i>Thuja occidentalis</i>	12	43	1,5	4	4	666,7	-
3	<i>Thuja occidentalis</i>	12	43	1,5	4	4	666,7	-
4	<i>Thuja occidentalis</i>	12	43	1,5	4	4	666,7	-
5	<i>Pinus sylvestris</i>	15	60	4	7	4	750	-
6	<i>Pinus sylvestris</i>	16	60	3	8	3	750	-
7	<i>Pinus sylvestris</i>	15	60	3	8	3	750	-
8	<i>Betula pendula</i>	18	80	5	9	4	717	-
9	<i>Betula pendula</i>	17	57	4	10	4	717	-
10	<i>Rhus typhina</i>	10	20	2	3	3	116,6	-
11	<i>Aesculus hippocastaneum</i>	8	20	3	18	3	200	-

Č.	Latinský názov	Vek	Obvod kmeňa (cm)	Priemer koruny (m)	Výška stromu (m)	Sadovnícka hodnota	Spoločenská hodnota (€)	Poznámka
12	<i>Juniperus communis</i>	13	30	1,5	3	3	216,6	-
13	<i>Pinus nigra</i>	17	68	4	4	3	216,6	-
14	<i>Aesculus hippocastaneum</i>	16	80	5	8	4	216,6	-
15	<i>Pinus nigra</i>	13	72	3	7	4	216,6	-
16	<i>Thuja occidentalis</i>	14	32	1,5	3	3	216,6	-
17	<i>Thuja occidentalis</i>	14	32	1,5	3	3	216,6	-
18	<i>Thuja occidentalis</i>	14	32	1,5	3	3	216,6	-
19	<i>Thuja occidentalis</i>	14	33	1,5	3	3	216,6	-
20	<i>Thuja occidentalis</i>	14	32	1,5	3	3	216,6	-
21	<i>Thuja occidentalis</i>	14	34	1,5	3	3	216,6	-
22	<i>Juniperus chinensis</i>	10	12	1,5	1	3	16,6	-
23	<i>Thuja occidentalis</i>	14	32	1,5	3	3	216,6	-

Zdravotné centrum

Č.	Latinský názov	Vek	Obvod kmeňa (cm)	Priemer koruny (m)	Výška stromu (m)	Sadovnícka hodnota	Spoločenská hodnota (€)	Poznámka
1	<i>Acer platanoides</i>	32	120	7	11	4	1116	-
2	<i>Acer platanoides</i>	32	130	7	13	4	1116	-
3	<i>Acer platanoides</i>	32	110	7	14	4	1116	-
4	<i>Acer platanoides</i>	32	126	4	11	3	550	-
5	<i>Tilia cordata</i>	16	70	5	13	3	550	-
6	<i>Tilia cordata</i>	16	50	4	12	3	550	-
7	<i>Tilia cordata</i>	16	50	5	10	3	417	-
8	<i>Acer platanoides</i>	20	40	5	9	4	850	-
9	<i>Acer platanoides</i>	20	63	5	5	4	850	-
10	<i>Acer platanoides</i>	20	60	5	6	3	850	-
11	<i>Acer platanoides</i>	20	80	5	6	3	850	-
12	<i>Tilia cordata</i>	16	102	7	9	4	1116	-
13	<i>Juglans regia</i>	14	20	3	4	3	100	-
14	<i>Juniperus chin.</i>	5	20	1,5	1	3	266	-
15	<i>Chamaecyparis law</i>	15	20	1,5	5	4	266	-
16	<i>Chamaecyparis law</i>	15	20	1,5	5	4	266	-
17	<i>Chamaecyparis law</i>	15	20	1,5	5	4	266	-
18	<i>Chamaecyparis law</i>	15	20	1,5	5	4	266	-
19	<i>Chamaecyparis law</i>	15	20	1,5	5	4	266	-
20	<i>Chamaecyparis law</i>	15	20	1,5	5	4	266	-
21	<i>Juniperus sabrina</i>	15	12	2	1	3	100	-

Príloha B – Samostatné prílohy

Výkres č. 1.	Širšie vzťahy	mierka 1 : 10000
Výkres č. 2.1	Súčasný stav - Bytové domy	mierka 1 : 1000
Výkres č. 2.2	Súčasný stav - Centrálny park	mierka 1 : 750
Výkres č. 2.3	Súčasný stav - Zdravotné centrum	mierka 1 : 250
Výkres č. 3.1	Inventarizácia - Bytové domy	mierka 1 : 500
Výkres č. 3.2	Inventarizácia - Centrálny park	mierka 1 : 500
Výkres č. 3.3	Inventarizácia - Zdravotné centrum	mierka 1 : 250
Výkres č. 4.1	Priestorová a funkčná analýza BD	mierka 1 : 500
Výkres č. 4.2	Priestorová a funkčná analýza CP	mierka 1 : 500
Výkres č. 4.3	Priestorová a funkčná analýza ZC	mierka 1 : 250
Výkres č. 5.1.1	Návrh č.1 - Bytové domy	mierka 1 : 500
Výkres č. 5.1.2	Návrh č.2 - Bytové domy	mierka 1 : 500
Výkres č. 5.2.1	Návrh č.1 - Centrálny park	mierka 1 : 250
Výkres č. 5.2.2	Návrh č.2 - Centrálny park	mierka 1 : 250
Výkres č. 5.3.1	Návrh č.1 - Zdravotné centrum	mierka 1 : 250
Výkres č. 5.3.2	Návrh č.2 - Zdravotné centrum	mierka 1 : 250
Výkres č. 6.1	Vytyčovací výkres – Bytové domy	mierka 1 : 200
Výkres č. 6.3	Vytyčovací výkres – Zdravotné centrum	mierka 1 : 250
Výkres č. 7.1.1	Osadzovací výkres – Bytové domy	mierka 1 : 200
Výkres č. 7.1.2	Osadzovací výkres – Bytové domy	mierka 1 : 200
Výkres č. 7.3	Osadzovací výkres – Zdravotné centrum	mierka 1 : 250
Výkres č. 8	Mobiliár	
Výkres č. 9.1	Pohľady - Bytové domy	
Výkres č. 9.3	Pohľady - Zdravotné centrum	

FOTODOKUMENTÁCIA

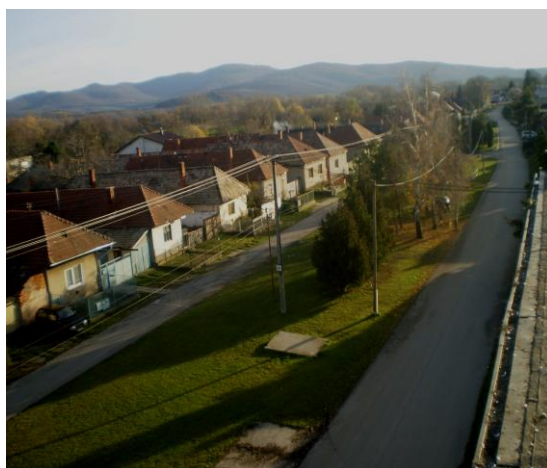
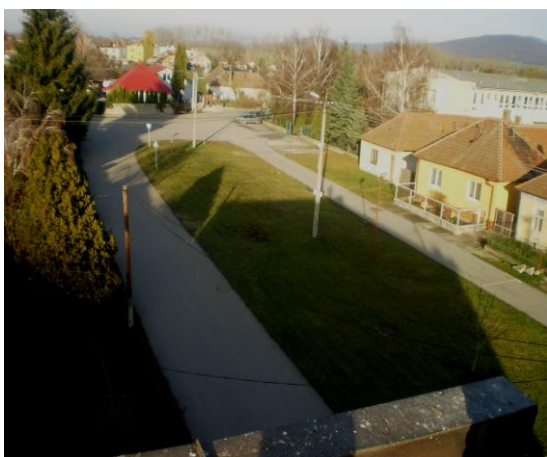
BYTOVÉ DOMY

Areál bytových domov (výkres č.2.1) (foto: Kováč, 2010)

CENTRÁLNY PARK

Areál Centrálného parku (výkres č.2.2) (foto: Kováč, 2010)

ZDDRAVOTNÉ CENTRUM

Areál zdravotného centra (výkres č. 2.3) (foto: Kováč, 2010)

